

Nämnder, styrelser och andra kommunala förvaltningar

Jensen och Björkman räknar upp löner hos Byggnadskontoret år 1923. Timpenningen var då 50 öre, och ackordet cirka 62 öre. Ur Eskilstuna stad Byggnadskontorets arkiv volym K1:2.

Här kan du läsa om vad de olika nämnderna, styrelserna och andra förvaltningar inom de olika kommunerna har ägnat sig åt, om vilken lagstifning som styr dem, deras föregångare och efterföljare, angränsande arkiv, samt vilka arkiv som Eskilstuna stadsarkiv förvarar från alla dessa organisationer.

Historikerna är allmänt hållna och även giltiga för andra än de verksamheter som funnits i Eskilstuna. Specifik historik om de olika arkiven kan du också hitta i flertalet arkivförteckningar.

Förvaltningshistoriken är i det närmaste komplett till och med 1970.

Nämnder, styrelser och förvaltningar

Namn (sidnr. PDF-fil)	Verksamhetstid
Arbetslöshetskommitté (s. 3)	1914-1944
Arbetslöshetsnämnd (s. 3-4)	1944-
Arkivmyndighet (s. 4)	1991-
Auktionsverk (s. 5)	1674-1972
Barnvårdsnämnd (s. 5-7)	1926-1982
Barnhem (s. 7)	
Bibliotek (s. 7-9)	1842-
(<i>Borgerskapets äldste</i>)	(-1862)
Bostadsförmedlingsnämnd (s. 9)	ca 1917-1923, 1942-1992
Bostadsförmedling (s. 9)	
Brandförsvarsförbund (s. 9-10)	ca 1940-1951
Brandstyrelse (s. 10-11)	1924-1988
Brandsynenämnd (s. 11)	1924-1965
Byggnadskommitté (s. 12)	
Byggnadsnämnd (s. 12-13)	1875-(1991)
Civildövsvarsnämnd (s. 14)	1944-1995
(<i>Central byggnadskommitté</i>)	
(<i>Drätselkammare</i>)	(1863-1970)
(<i>Elementarläroverk</i>)	(1847-1878)
(<i>Familjebidragsnämnd</i>)	(1940-1991)
Fastighetsnämnd (s. 14-15)	
Fattiggård (s. 15)	
Fattigvårdsförbund (s. 15)	

Fattigvårdsstyrelse (s. 15-16)	1847-1956
Folkskolestyrelse (s. 17-18)	1910-1957
Fortsättningsskolestyrelse (s. 18)	1931-1957
Fosterbarnsnämnd (s. 18)	
Företagsnämnd (s. 18-19)	1946-1976
Förmedlingsorgan (s. 19-20)	1948-1993
Hemhjälpnämnd (s. 20)	1944- ca 1970
Hemvärnsnämnd (s. 21)	1940-
Hyresnämnd (s. 21-22)	1916-1923, 1942-1969
Hälsovårdsnämnd (s. 22-24)	1875-1982
Hästuttagningsnämnd (s. 24)	1897-1934, 1943-
Jordbruksstämma (s. 24-25)	-ca 1959
Kommunal flickskola (s. 25-26)	-ca 1969
Kommunal mellanskola (s. 26)	1909-1972
Kommunfullmäktige (s. 26-28)	1971-
Kommunalfullmäktige (s. 26-28)	1863-
Kommunalnämnd (s. 28-29)	1863-1970
Kommunalstämma (s. 30-31)	1863-1954
Kristidsförbund (s. 31-32)	1939-1949
Kristidsnämnd (s. 32-33)	1939-1949
Livsmedelsnämnd (s. 33-34)	1914-1920
Luftskyddsnämnd (s. 35)	1937-1944
Läroverk (s. 35-36)	-1966
Lönenämnd (s. 36-37)	
Magistrat (s. 37-38)	-1964
Municipalnämnd (s. 38)	1900-1970
Municipalstämma (s. 38)	1900-1970
Musiknämnd (s. 38-39)	
Mödrahjälpdelegation (s. 39)	
Mödrahjälpnämnd (s. 39)	
Nykterhetsnämnd (s. 39-41)	1916-1981
Pensionsnämnd (s. 41-42)	1914-1962
Polisnämnd (s. 42)	1926-1964
Prisinsamlingsnämnd (s. 42)	1941
<i>(Realskola)</i>	
Sjukhem (s. 43)	
Skolförbund (s. 43)	
Skolråd (s. 43)	1863-1951
Skolstyrelse (s. 44)	1958-1990
Skyddskommitté (s. 45)	
Slakthusstyrelse (s. 45)	
Socialnämnd (s. 45-46)	1957-2003
Sockenstämma (s. 46)	-1862
Stadens äldste (s. 46-47)	-1862
Stadsfullmäktige (s. 47-48)	1863-1970
Stadshäkte (s. 49)	-1966
Ungdomsnämnd (s. 49)	
Valnämnd (s. 49-50)	1910-
Överförmyndare (s. 50-51)	1925-
Överförmyndarnämnd (s. 51)	
(Nämnder, etc inom parentes kursivt – text saknas)	

Arbetslöshetskommitté 1914-1944

Den 1 juli 1944 ersattes arbetslöshetskommittéerna av arbetslöshetsnämnder (SFS 1944:475-476). Arbetslöshetsnämnden skulle främja och vidta åtgärder för att förhindra arbetslöshet. Om arbetslöshet ändå inträffade skulle arbetslöshetsnämnden mildra verkningarna därutav. Om statlig eller statsunderstödd verksamhet i samband med arbetslösa bedrevs i kommun var arbetslöshetsnämnden skyldig att låta arbetsmarknadskommissionen eller länsarbetsnämnden granska nämndens räkenskaper.

Nämnden skulle bestå av mellan fyra och tio ledamöter. Ledamöterna valdes av fullmäktige och skulle vara sammansatt så att den inom sig hade representanter som kunde bevaka både arbetsgivarnas och arbetstagarnas intresse. Om inte kommunen valde att utse särskild arbetslöshetsnämnd skulle kommunalnämnden eller drätselkammaren ha arbetslöshetsnämndens funktioner (SFS 1944:476).

I kommun som före den 1 juli tillsatt arbetslöshetskommitté fick kunde denna utgöra arbetslöshetsnämnd. Arbetsuppgifterna och organisationen är likartad i de efterföljande lagarna (SFS 1949:278, 1966:368-369).

Arbetslöshetsnämnd 1944-

Den 1 juli 1944 ersattes arbetslöshetskommittéerna av arbetslöshetsnämnder (SFS 1944:475-476). Arbetslöshetsnämnden skulle främja och vidta åtgärder för att förhindra arbetslöshet. Om arbetslöshet ändå inträffade skulle arbetslöshetsnämnden mildra verkningarna därutav. Om statlig eller statsunderstödd verksamhet i samband med arbetslösa bedrevs i kommun var arbetslöshetsnämnden skyldig att låta arbetsmarknadskommissionen eller länsarbetsnämnden granska nämndens räkenskaper.

Nämnden skulle bestå av mellan fyra och tio ledamöter. Ledamöterna valdes av fullmäktige och skulle vara sammansatt så att den inom sig hade representanter som kunde bevaka både arbetsgivarnas och arbetstagarnas intresse. Om inte kommunen valde att utse särskild arbetslöshetsnämnd skulle kommunalnämnden eller drätselkammaren ha arbetslöshetsnämndens funktioner (SFS 1944:476). I kommun som före den 1 juli tillsatt arbetslöshetskommitté fick kunde denna utgöra arbetslöshetsnämnd. Arbetsuppgifterna och organisationen är likartad i de efterföljande lagarna (SFS 1949:278, 1966:368-369).

Lagen om arbetslöshetsnämnd (SFS 1944:475) är giltig än idag. En särskild arbetslöshetsnämnd behöver emellertid inte inrättas, utan kommunen kan besluta om att annan nämnd skall vara arbetslöshetsnämnd. Om varken arbetslöshetsnämnd tillsätts eller arbetsuppgifterna fördelas till någon annan nämnd är kommunstyrelsen arbetslöshetsnämnd.

På central nivå sköttes, och sköts, arbetslöshetsfrågor av Arbetsmarknadsstyrelsen (AMS) biträdd av länsarbetsnämnder ute i länen.

2003-03-11

Nils Mossberg

Följande Arbetslöshetsnämndsarkiv finns hos Eskilstuna Stadsarkiv:

Eskilstuna kommun. Arbetslöshetsnämnden

Eskilstuna stad. Arbetslöshetsnämnden

Husby-Rekarne storkommun	.Arbetslöshetsnämnden
Hällby storkommun.	Arbetslöshetsnämnden
Kafjärdens storkommun.	Arbetslöshetsnämnden
Torshälla stad.	Arbetslöshetsnämnden

Arkivmyndighet 1991

Den kommunala arkivvården har inte varit särskilt hårt reglerad genom åren. I 1863 års kommunalförordningar sägs att kommunalstämman och stadsfullmäktiges protokoll med tillhörande handlingar skall förvaras av ordförande på det ställe som stämman eller fullmäktige bestämde. För övriga kommunala arkivbildare fanns i regel liknade bestämmelser. Det vill säga det låg på ordförandes ansvar att svara för skötseln av arkivet.

Ytterst styrs den kommunala arkivverksamheten av Tryckfrihetsförordningen, som är en av Sveriges fyra grundlagar. I denna stadgas att var och en har rätt att ta del av allmänna handlingar, det vill säga att allmänheten har rätt till insyn i myndigheternas verksamhet. För att denna rättighet inte ska bli en fiktion krävs en god arkiv- och dokumenthantering.

Några försök till att få tillstånd mer reglerande bestämmelser om den kommunala arkivvården har förekommit genom åren. År 1933 gav Riksarkivet på Kungl. Maj:ts uppdrag ut "Råd och anvisningar rörande vården av kommunala arkiv" (SFS 1933:483). Det är det första dokumentet som på en mer detaljerad nivå beskriver hur de kommunala arkiven skall förvaras. Riksarkivet har sedan dess kommit med flera råd och anvisningar om den kommunala arkivvården.

Den 1 juli 1991 trädde Sveriges första arkivlag i kraft (1990:782). Denna utgår från Tryckfrihetsförordningen och säger att varje myndighet skall sköta sina arkiv så att det tillgodoser rätten att ta del av allmänna handlingar, behovet av information för rättskipning och förvaltning och forskningens behov.

För tillsynen av att myndigheterna fullgör sina skyldigheter enligt arkivlagen ska det i varje kommun finnas en arkivmyndighet. Hur arkivfunktionen har organiserats skiljer sig starkt från kommun till kommun. Vanligast är dock att kommunstyrelsen eller kulturnämnden är arkivmyndighet.

2004-07-19

Nils Mossberg

Följande arkiv efter arkiv finns hos Eskilstuna Stadsarkiv:

Eskilstuna stad. Stadsarkivet

Eskilstuna kommun. Stadsarkivet

Auktionsverk 1674-1972

Auktionskammare betraktas i regel som en statlig institution så länge den ligger under magistraten. Då den under 1900-talet läggs under drätselkammaren blir den emellertid kommunal under namnet auktionsverk.

Från den 27 februari 1674 blev auktionskammarordningen för Stockholms stad giltig även för andra städer än Stockholm. I stad där auktionskammarordningen infördes fick staden monopol på att hålla auktion av privatpersoners egendom. Detta monopol upphörde den 1 januari 1973.

2003-03-11

Nils Mossberg

Följande auktionsverksarkiv finns hos Eskilstuna Stadsarkiv:

Eskilstuna stad. Auktionsverket

Barnavårdsnämnd 1926-1982

Enligt lagen om uppfostran åt vanartade barn (SFS 1902:67) skulle det från och med år 1903 finnas en barnavårdsnämnd inom varje skoldistrikt. Den barnavårdsnämnd som inrättades 1903 var ett kyrkokommunalt organ och förvaras i den mån de är levererade hos respektive landsarkiv. I städer där folkskolan sköttes av stadsfullmäktige skulle från och med år 1910 folkskolestyrelsen i städerna utgöra barnavårdsnämnd. Från år 1910 kunde alltså barnavårdsnämnder vara ett borgerligt kommunalt organ. Från år 1918 blev de borgerliga kommunerna ålagda att tillsätta en barnavårdsman (SFS 1917:376) för att tillvarata utomäktenskapliga barns rätt. I samband med detta tillsättande passade många landskommuner på att införa barnavårdsnämnder.

Först när lagen om samhällets barnavård (SFS 1924:361) trädde i kraft år 1926 blev barnavårdsnämnder obligatoriska i samtliga borgerliga kommuner. Barnavårdsnämnden skulle enligt nämnda lag noga följa förhållandena inom kommunen avseende barns vård och uppfostran, och om så behövdes hjälpa misshandlade eller vanvårdade barn om dessa riskerade liv, hälsa eller att bli vanartade. Barnavårdsnämnderna skulle även verka för att förbättra barn- och ungdomsvården och främja tillkomsten av barnhem och anstalter för denna vård. Till följd av detta var det inte ovanligt att de större kommunernas barnavårdsnämnder drev olika former av barnhem. Nämnden var sammansatt av en representant för fattigvårdsstyrelsen, en präst, en lärare eller lärarinna, minst två ”för nit och intresse för barn- och ungdomsfrågor kända män eller kvinnor” samt, om det fanns inom kommunen, en läkare.

Om barnavårdsnämnden fann det nödvändigt kunde den antingen ge föräldrarna allvarlig förmaning om att bättre uppfylla sina plikter, varna vanartiga barn och vid behov åga eller låta åga barnet. Hjälpte inte detta hade de rätt att omhänderta barnet och placera det under så kallad skyddsuppfostran.

1924 års barnavårdslag ersattes av en ny barnavårdslag den 1 januari 1961 (SFS 1960:97). Även enligt den nya lagen skulle det i varje kommun finnas en barnavårdsnämnd (som dock får kalla sig ungdomsnämnd när den arbetar med ärenden om barn som är över 15 år). Nämnden skulle hålla sig väl förtrogen med barns och ungdoms levnadsförhållanden inom kommunen och verka för förbättringar av kommunens barnavård. Nämndens ledamöter

utsågs direkt av kommunalfullmäktige.

Mellan åren 1937 och 1977 skötte även barnavården den så kallade bidragsförskottsverksamheten. Det vill säga barnavårdsnämnd kunde betala ut fastställt underhållsbidrag till mödrar för att sedan kräva de försumliga fäderna på beloppet. Åren 1938 och 1962 ansvarade barnavårdsnämnderna även för att betala ut mödrahjälp och mellan 1948 och 1973 för att betala ut barnbidrag (barnbidragen togs över av försäkringskassan).

För att övervaka kommunernas barnavård skulle vid varje länsstyrelse tillsättas en barnavårdskonsulent. Länsstyrelsernas barnavårds- och fattigvårdskonsulent var före år 1945 i regel en och samma person.

Från år 1970 fick kommunerna rätt att inrätta en social centralnämnd i stället för barnavårds- nykterhets- och socialnämnden. Enligt socialtjänstlagen (1980:620), som trädde i kraft 1982, skall det inom varje kommun finnas en socialnämnd, som bland annat har hand om barnavård. I och med införandet av socialnämnderna upphörde barnavårdsnämnderna att existera.

Litteraturtips:

Karlsson Lennart, ”Hur genomfördes barnavårdslagen” och ”Barnavården” i Hundra år under kommunalförfattningarna 1862-1962, (Stockholm, 1962).

2003-03-11

Nils Mossberg

Följande Barnavårdsnämndsarkiv finns hos Eskilstuna Stadsarkiv:

Barva kommun.	Barnavårdsnämnden
Eskilstuna stad.	Barnavårdsnämnden
Gillberga kommun.	Barnavårdsnämnden
Hammarby kommun.	Barnavårdsnämnden
Husby-Rekarne kommun.	Barnavårdsnämnden
Husby-Rekaren storkommun.	Barnavårdsnämnden
Hällby storkommun.	Barnavårdsnämnden
Jäders kommun.	Barnavårdsnämnden
Kafjärdens storkommun.	Barnavårdsnämnden
Kjula kommun.	Barnavårdsnämnden
Lista kommun.	Barnavårdsnämnden
Näshulta kommun.	Barnavårdsnämnden
Råby-Rekarne kommun.	Barnavårdsnämnden
Stenkvista kommun.	Barnavårdsnämnden
Sundby kommun.	Barnavårdsnämnden
Torshälla landskommun.	Barnavårdsnämnden

Torshälla stad.	Barnavårdsnämnden
Tumbo kommun.	Barnavårdsnämnden
Västermo kommun.	Barnavårdsnämnden
Västra Rekarne storkommun.	Barnavårdsnämnden
Ärla kommun.	Barnavårdsnämnden
Ärla storkommun.	Barnavårdsnämnden
Öja kommun.	Barnavårdsnämnden

Barnhem

Barnhem drevs till en början av fattigvårdsstyrelse, men från år 1926 av barnavårdsnämnd. Efter 1945 drevs de flesta barnhem av landsting.

Enligt lagen om samhällets barnavård (SFS 1924:361) avses med barnhem dels anstalt för stadigvarande vård och uppfostran, dels anstalt för tillfällig vård av barn. I varje landstingsområde och stad som ej tillhörde landsting inrättades ett skyddshem, för att förbereda fortsatt vård av vanartade barn. I barnavårdslagen (SFS 1960:97) anges fyra former av barnhem: spädbarnshem, mödrahem, upptagningshem och specialhem. Landsting var enligt barnavårdslagen skyldiga att driva de barnhem som behövdes, men även kommuner fick driva barnhem.

2003-03-11

Nils Mossberg

Följande barnhemsarkiv finns hos Eskilstuna Stadsarkiv:

Eskilstuna stad. Eskilstuna barnhem

Klosters kommun. Barnhemsstyrelsen

Bibliotek 1842-

Folkbiblioteken i Sverige har vuxit fram genom två parallella folkbildningssträvanden. Det ena är de kommunala bildningssträvandena där den direkta föregångarens till folkbiblioteken är sockenbiblioteken. Det andra var folkrörelsernas bildningsarbeten som ofta resulterade i små bibliotek. Detta dubbla system levde delvis kvar ännu efter andra världskriget. Efterkrigstiden kännetecknas av en snabb resursutveckling, kommunalisering av studiecirkelbiblioteken och vidgade uppgifter för folkbiblioteken. Vid mitten av 1960-talet drivs de allra flesta folkbiblioteken med kommuner som huvudmän.

Införandet av sockenbibliotek skulle enligt folkskolestadgan (1842:19) uppmuntras av prästerna. Denna staga fanns även kvar i 1882 och 1897 års stadgor, dock var det nu skolrådet som skulle stå för uppmuntran. Folkbiblioteken sorterades annars under kommunalstämman, det vill säga under den borgerliga kommunen på landet. Från 1906 (SFS 1905:29) lades församlings- och skolbiblioteken under kyrkostämman, det vill säga den kyrkliga kommunen. I regel flyttades emellertid biblioteken över från den kyrkliga kommunen till den borgerliga samtidigt som folkskolan flyttades över till dessa.

Möjlighet att få statsbidrag för att driva bibliotek infördes tidigt. År 1905 (SFS 1905:29) beviljades statsbidrag om 75 kronor till folkbibliotek. Bidraget skulle delas ut såväl till kommunala som föreningsdrivna bibliotek. Vid sidan om folkbiblioteken kunde även skolbibliotek få bidrag. Om ett föreningsbibliotek som fått statsbidrag upphörde skulle det införlivas med lämpligt kommunalt bibliotek. År 1912 (SFS 1912:229) gavs möjlighet att söka statsbidrag för bibliotek om högst 400 kronor. I denna förordning inkluderades även studiecirkelbiblioteken bland dem som hade rätt att söka statsbidrag. År 1930 (SFS 1930:15 ersatt av 1955:540) infördes krav på att för att minst en styrelsemedlem skulle utses av den borgerliga kommunen för att ett föreningsdrivet bibliotek skulle kunna åtnjuta statsbidrag. Endast ett bibliotek i varje kommun kunde få del av bidraget.

Först genom 1996 års bibliotekslag (SFS 1996:1596) blev folkbibliotek obligatoriska i varje kommun. I samma lag klargörs också att kommunerna ansvarar för folk- och skolbiblioteken, landstingen för länsbiblioteken och staten för högskolebiblioteken där inte högskolan drivs med ett landsting som huvudman.

I anslutning till biblioteken har bildats en mängd olika arkivbildare. Exempelvis biblioteksstyrelser, folkbiblioteksstyrelser, skolbibliotekstyrelser, biblioteksnämnder med flera.

Lästips: Nyman Gunborg, Bibliotek i Eskilstuna intill 1938 (Eskilstuna, 1975)

2003-03-11

Nils Mossberg

Följande Biblioteksarkiv finns hos Eskilstuna Stadsarkiv:

Eskilstuna kommun.	Biblioteksstyrelsen
Barva kommun.	Sockenbiblioteket
Eskilstuna stad.	Bibliotekskursstryelsen
Eskilstuna stad.	Biblioteksstyrelsen
Eskilstuna stad.	Eskilstuna folkbibliotek
Eskilstuna stad.	Stadsbiblioteket
Gillberga kommun.	Sockenbiblioteket
Hammarby kommun.	Vallby – Hammarby Sockenbibliotek
Husby-Rekarne kommun.	Församlingsbiblioteket
Husby-Rekarne Storkommun.	Biblioteksstyrelsen
Husby-Rekarne Storkommun.	Skolbiblioteksnämnden
Kafjärdens storkommun.	Biblioteksstyrelsen
Lista kommun.	Folkbiblioteket
Näshulta kommun.	Folk- och skolbiblioteket
Stenkvista kommun.	Biblioteksstyrelsen
Torshälla stad.	Stadsbiblioteket

Torshälla stad.	Torshälla församlingsbibliotek
Västra Rekarne storkommun.	Biblioteksstyrelsen
Ärla kommun.	Folk- och skolbiblioteket (Biblioteksstyrelsen)
Ärla storkommun.	Biblioteksstyrelsen
Öja kommun.	Öja folkbibliotek

Bostadsförmedlingsnämnd/Bostadsförmedling

I många städer drevs tidigt bostadsförmedlingar, utan att denna verksamhet varit föremål för någon reglering genom lag. Sveriges första bostadsförmedling inrättades i Sundsvall 1909. I Eskilstuna finns en bostadsförmedling från och med år 1948.

Enligt den hyreslagstiftning som gällde 1917-1923 var kostnadsfri förmedling av lägenheter obligatorisk. Kostnadsfri förmedling av lägenheter kunde även förordnas enligt den lagstiftning som gällde 1942-1968 (se vidare Hyresnämnd). Enligt lagen om kommunala åtgärder till bostadsförsörjningens främjande (SFS 1967:309) skulle kommuner, om Kungl. Maj:t så förordnade, ordna avgiftsfri bostadsförmedling inom kommunen.

Före 1960-talet bedrevs bostadsförmedlingen i regel av hyresnämnder och efter 1960-talet av olika frivilliga nämnder, oftast bostadsförmedlingsnämnd, som hade till uppgift att förmedla hyresrätter, bostadsrätter och småhustomter.

Från och med den 1 juli 1993, då bostadsförsörjningslagen (SFS 1947:523) avskaffades, är inte kommunerna skyldiga att ordna avgiftsfri bostadsförmedling. Antalet kommunala bostadsförmedlingar har därefter minskat kraftigt.

2003-03-11

Nils Mossberg

Följande bostadsförmedlingsarkiv finns hos Eskilstuna Stadsarkiv:

Eskilstuna kommun.	Bostadsförmedlingsnämnden
Eskilstuna stad.	Bostadsförmedlingen
Eskilstuna stad.	Bostadsförmedlingsnämnden
Torshälla stad.	Bostadsförmedlingen

Brandförsvarsförbund ca 1940-1951

Enligt 1944 års brandlag skulle varje kommun ordna ett brandförsvar för skydd mot skada av brand. Förvaltningen av brandförsvaret skulle skötas av en av kommunalfullmäktige utsedd förvaltningsmyndighet. Små kommuner kunde för att klara uppgiften bilda brandförsvarsförbund tillsammans med andra kommuner. Förbunden upphörde i regel vid kommunsammanslagningarna 1952 eller något senare.

2003-03-11

Nils Mossberg

Följande brandförsvarsförbundsarkiv finns hos Eskilstuna Stadsarkiv:

Barva kommun.	Kjula-Hammarby-Barva kommuners brandförsvars-förbund
Gillberga kommun.	Gillberga-Lista brandförsvars-förbund
Hammarby kommun.	Kjula-Hammarby-Barva kommuners brandförsvars-förbund
Jäders kommun.	Jäder-Vallby-Sundby kommuners brandförsvars-förbund
Kjula kommun.	Kjula-Hammarby-Barva kommuners brandförsvars-förbund
Lista kommun.	Gillberga-Lista brandförsvars-förbund
Sundby kommun.	Jäder- Vallby-Sundby kommuners brandförsvars-förbund
Vallby kommun.	Jäder-Vallby-Sundby kommuners brandförsvars-förbund
Västermo kommun.	Öja-Västermo brandförsvars-förbund
Öja kommun.	Öja-Västermo brandförsvars-förbund

Brandstyrelse 1924-1988

Enligt 1874 års brandstadga (SFS 1874:26) skulle särskild brandordning och en brandchef finnas i varje stad. I brandordningen, som fastställdes av länsstyrelsen, kunde föreskrivas att brandskyddet skulle skötas av särskild brandstyrelse. Från den 1 januari 1924 skall brandväsendet i stad skötas antingen av en brandstyrelse eller av annan kommunal myndighet (SFS 1923:173). Brandstyrelsen skulle bland annat tillsätta brandchef och övriga befäl i brandstyrkan och i övrigt ha insyn i brandväsendets ekonomi och verksamhet. I landskommuner skulle brandskyddet i första hand skötas av kommunalnämnden, men kommunen fick om den fann det skäligt tillsätta en särskild brandstyrelse.

Från 1945 gällde Brandlagen (SFS 1944:521) och brandstadga (SFS 1944:522). I och med detta blev brandförsvaret obligatoriskt i varje kommun. Brandstyrelse blev emellertid inte obligatorisk, utan det var upp till fullmäktige att utse lämplig förvaltningsmyndighet. Om brandstyrelse infördes skulle föreskrifter om styrelsens sammansättning tas in i brandordningen. 1944 års brandlag ersattes av en ny 1962 (SFS 1962:90, 91). Inte heller i denna lag blev brandstyrelse obligatorisk. Om emellertid kommun valde att inrätta en brandstyrelse skulle denna bestå av minst fem ledamöter. Liknade bestämmelser återfinns i 1974 års brandlag (SFS 1974:80).

Med införandet av 1986 års räddningstjänstlag (SFS 1986:1102) ersattes 1974 års brandlag och 1962 års brandstadga. Senast den 1 januari 1988 skulle kommunerna ha antagit en plan för räddningstjänst. Med planen för räddningstjänst infördes räddningsnämnd i stället för brandstyrelse.

Tillsyn över landets brandförsvaret skulle utövas av en riksbrandsinspektör. På länsnivå stod länsstyrelsen, åren 1945-1974 genom en länsbrandsinspektör, för samma tillsyn. Arkiven efter länsbrandsinspektörerna återfinns antingen hos länsstyrelse eller hos landsarkiv.

2003-03-11

Nils Mossberg

Följande brandstyrelsearkiv finns hos Eskilstuna Stadsarkiv:

Eskilstuna kommun.	Brandstyrelsen
Eskilstuna stad.	Brandstyrelsen
Husby-Rekarne kommun.	Brandstyrelsen
Husby-Rekarne storkommun.	Brandstyrelsen
Jäders kommun.	Brandstyrelsen
Kafjärdens storkommun.	Brandstyrelsen
Näshulta kommun.	Brandstyrelsen
Råby-Rekarne kommun.	Brandstyrelsen
Stenkvista kommun.	Brandstyrelsen
Torshälla stad.	Brandstyrelsen
Västra Rekarne storkommun.	Brandstyrelsen
Ärla kommun.	Brandstyrelsen
Ärla storkommun.	Brandstyrelsen

Brandsynenämnd 1924-1965

1874 års brandstadga (SFS 1874:26) föreskrev att brandsyn skulle hållas varje år. I stadens, köpingens eller municipalsamhällets brandordning skulle framgå vilka som skulle utföra synen. Någon särskild brandsynenämnd nämns inte uttryckligen i stadgan. I 1923 års brandstadga (SFS 1923:173) sägs att brandsyn i stad skall förrättas av en nämnd (brandsynenämnd) bestående av brandchefen, skorstensfejaren samt stadsarkitekten eller annan person som byggnadsnämnden förordar. På landet skulle brandsynen förrättas av en av kommunalfullmäktige eller kommunalstämman utsedd nämnd bestående av två till tre lämpliga personer. Liknande bestämmelser återfinns i 1944 års brandstadga (SFS 1944:522)

Vid brandsynen skulle nämnden undersöka om brandordningen efterlevdes, om det fanns någon brist i någon eldstad som skulle kunna förorsaka eldsvåda med flera brandförebyggande efterforskningar.

I 1962 års brandstadga (SFS 1962:91) omtalas inte brandsynenämnd. Istället skall brandchef eller brandbefäl utföra synen. Kommun ska ha lämnat in förslag till ny brandordning till länsstyrelsen före den 1 januari 1965, vilket innebär att brandsynenämnd bör ha upphört då.

2003-03-11

Nils Mossberg

Följande brandsynenämndsarkiv finns hos Eskilstuna Stadsarkiv:

Nyfors municipalsamhälle. Brandsynenämnden.

(Central) Byggnadskommitté

Frivillig kommitté som tillsattes för att sköta kommunens fastigheter.
Byggnadskommittéerna ersattes ofta av fastighetsnämnder.

2003-03-11

Nils Mossberg

Följande byggnadskommittéarkiv finns hos Eskilstuna Stadsarkiv:

Eskilstuna kommun. Centrala byggnadskommittén

Eskilstuna stad. Centrala byggnadskommittén

Hällby storkommun. Centrala byggnadskommittén

Näshulta kommun. Byggnadskommittén

Ärla storkommun. Centrala byggnadskommittén

Byggnadsnämnd 1875-(1991)

I 1874 års byggnadsstadga för rikets städer (SFS 1874:25) föreskrivs att en särskild byggnadsnämnd skall ha överinseende över stadens byggande. Stadgan gällde även för köping och efter år 1900 också för municipalsamhälle.

Byggnadsnämnden skulle bestå av tre eller fem ledamöter. Om den bestod av fem ledamöter skulle två av dessa utses av stadens magistrat och resterande tre av stadsfullmäktige. Om nämnden bestod av tre ledamöter utsågs en av magistraten och två av stadsfullmäktige. Om stadsbyggmästare fanns hade denne rätt att närvara vid byggnadsnämndens möten.

Nämndens uppgift var att se till att byggnadsstadgan efterlevdes och att förbättra stadsplanen, verkställa tomtregleringar med mera. Stadsplanen skulle fastställas av stadsfullmäktige, men byggnadsnämnden arbetade i regel fram den och hade i de fall den tagits fram av annan rätt att yttra sig över den. Vidare fick inget byggnadsarbete förekomma utan byggnadsnämndens tillstånd.

År 1907 kom en stadsplanelag (SFS 1907:67) för att bättre reglera byggandet i städerna. Från år 1932 gäller en ny stadsplanelag (SFS 1931:142) och byggnadsstadga (SFS 1931:364). Enligt den senare ålåg det bland annat städernas byggnadsnämnder att upprätta en karta över stadens tomter och byggnader samt att upprätta en förteckning över de fastighetsägare som skulle bidra till stadens gatukostnader. Vidare fick ingen ny-, till- eller ombyggnad ske utan lov från byggnadsnämnden (bygglov).

På landsbygden, där byggnadsplan eller utomplanebestämmelser fastställts, skulle tillsynen över byggandet från år 1932 skötas av en byggnadsnämnd. Den landskommunala byggnadsnämnden bestod av tre ledamöter, varav en utsågs av länsstyrelser och resterande av kommunalfullmäktige. I vissa fall kunde länsstyrelsen efter att ha hört med kommunalfullmäktige utse en särskild person (bostadsinspektör) i stället för en byggnadsnämnd.

Den från år 1948 gällande byggnadslagen (SFS 1947:385) är gemensam för stad och landsbygd. Enligt den efterföljande stadgan (SFS 1947:390) skulle det i varje kommun finnas en byggnadsnämnd. I städerna skulle nämnden bestå av fem ledamöter, varav en var utsedd

av magistraten, och i landskommuner av tre ledamöter, en utsedd av länsstyrelse de andra två av kommunalfullmäktige. Från år 1960 slopades det statliga inslaget i byggnadsnämnderna. Kommunen fick utse samtliga ledamöter (minst fem).

1947 års byggnadslag ersattes 1971 av en ny (SFS 1971:1088 och 1989). Nu gällande lag är plan- och bygglagen från 1987 (SFS 1987:10). Från 1992 (SFS 1991:900) har kommunerna en så kallad fri nämndorganisation, vilket innebär att byggnadsnämnder inte längre är obligatoriska i kommunerna. Enligt plan- och bygglagen är det dock en kommunal angelägenhet att planlägga användningen av mark och vatten och för att fullgöra dessa uppgifter skall det i varje kommun finnas en eller flera nämnder.

Enligt 1947 års byggnadslag hade länsstyrelse tillsyn över byggnadsväsendet inom länet. Uppsikt över byggnadsväsendet för hela landet tillkom byggnadsstyrelsen. Handlingar om byggnader och liknade finns även hos länsarkitekten (1919-1971) och om vatten och avlopp hos distrikts- och länsingenjören (1945-1967) och länsstyrelsernas naturvårdssektioner (1967-1971) och planeringsavdelningar (1971-1988/91). Arkiven efter dessa förvaras antingen hos länsstyrelse eller hos landsarkiven. Inskrivningshandlingar, med uppgifter om ägoförhållanden, servitut med mera för enskilda fastigheter, återfinns för hela landet hos Landsarkivet i Härnösand (Inskrivningsdomarnas och Inskrivningsmyndigheternas arkiv).

Urval av lagar: SFS 1874:25, 1907:67, 1931:142, 1947:385, 1947:390, 1959:612, 1971:1088, 1971:1089, 1987:10

Lästips: Wannfors Erik, ”Stadsplanlagen 1907” och ”nya lagar för planläggning och bygghälsa” i Hundra år under kommunalförfattningarna 1982-1962 (Stockholm, 1962).

2003-03-11

Nils Mossberg

Följande byggnadsnämndsarkiv finns hos Eskilstuna Stadsarkiv:

Eskilstuna kommun.	Byggnadsnämnden
Eskilstuna stad.	Byggnadsnämnden
Gillberga kommun.	Byggnadsnämnden
Husby-Rekaren storkommun.	Byggnadsnämnden
Hällby storkommun.	Byggnadsnämnden
Jäders kommun.	Byggnadsnämnden
Kafjärdens storkommun.	Byggnadsnämnden
Nyfors municipalsamhälle.	Byggnadsnämnden
Stenkvista kommun.	Byggnadsnämnden
Torshälla stad.	Byggnadsnämnden
Tumbo kommun.	Byggnadsnämnden
Västra Rekarne storkommun.	Byggnadsnämnden
Ärla kommun.	Byggnadsnämnden
Ärla storkommun.	Byggnadsnämnden
Öja kommun.	Byggnadsnämnden

Civilförsvarsnämnd 1944-1995

I och med 1944 års civilförsvarslag (1944:536) ersattes de år 1937 införda luftskyddsområdena av civilförsvarsområden. Civilförsvarsområdena leddes av en civilförsvarschef som utsågs av länsstyrelsen.

Kommunerna skulle enligt civilförsvarslagen bland annat svara för skyddsrum och underhålla reservanordningar för vatten, gas och el med mera. För att utföra dessa åligganden infördes i varje kommun en civilförsvarsnämnd. I kommuner med färre än 3 000 invånare kunde dock drätselkammare eller kommunalnämnd utgöra civilförsvarsnämnd. Mindre kommuner hade även rätt att bilda kommunalförbund för att lösa civilförsvarsfrågan. Från den 1 juli 1949 (SFS 1948:432) kan drätselkammare eller kommunalnämnd utgöra civilförsvarsnämnd i samtliga kommuner.

1944 års civilförsvarslag ersattes av en ny 1960 (SFS 1960:74). Denna innebar bland annat att antalet civilförsvarsområden minskades i landet och att civilförsvarschefernas uppgifter i fredstid överfördes till länsstyrelsernas civilförsvarsektioner, vilka också övertog civilförsvarsområdenas arkiv. För kommunerna innebar dock inte 1960 års civilförsvarslag särskilt mycket. Den 1 januari 1995 ersattes 1960 års civilförsvarslag av nu gällande Lag om civilt försvar (SFS 1994:1720). Enligt denna har kommunerna förvisso många skyldigheter, men någon särskild nämnd för att sköta dessa behöver inte införas.

Arkiven efter civilförsvarschefen eller civilförsvarsområdena har i regel införlivats i länsstyrelsernas civilförsvarsektioners arkiv. De senare förvaras antingen hos respektive länsstyrelse eller hos något landsarkiv.

2003-03-11

Nils Mossberg

Följande civilförsvarsnämndsarkiv finns hos Eskilstuna Stadsarkiv:

Eskilstuna stad.	Civilförsvarsnämnden
Kafjärdens storkommun.	Civilförsvarsnämnden
Torshälla stad.	Civilförsvarsnämnden
Ärla storkommun.	Ärla civilförsvarsnämnd

Fastighetsnämnd

Fastighetsnämnder var en frivillig nämnd som bildades i en del kommuner för att förvalta kommunens fastigheter. Fastighetsnämnder föregicks ofta av byggnadskommittéer.

2003-03-11

Nils Mossberg

Följande fastighetsnämndsarkiv finns hos Eskilstuna Stadsarkiv:

Eskilstuna kommun.	Fastighetsnämnden, Fastighetskontoret
Eskilstuna stad.	Fastighetsnämnden
Husby-Rekarne storkommun.	Fastighetsnämnden

Fattiggård

Från 1860-talet fanns fattiggårdar, vid sidan om fattighus, där arbetsföra vårdtagare arbetade i jordbruket. Dessa löd i regel under fattigvårdsstyrelsen.

2003-03-11

Nils Mossberg

Följande fattiggårdsarkiv finns hos Eskilstuna Stadsarkiv:

Eskilstuna stad.	Balsta fattiggård
Eskilstuna stad.	Tacktorps fattiggård

Fattigvårdsförbund

Fattigvårdsförbund bildades ibland av mindre kommuner för att t ex bygga och driva ålderdomshem.

2003-03-11

Nils Mossberg

Följande fattigvårdsförbundsarkiv finns hos Eskilstuna Stadsarkiv:

Hammarby kommun.	Kjula m. fl. kommuners fattigvårds-förbund
Kjula kommun.	Kjula m. fl. kommuners fattigvårds-förbund
Råby-Rekarne kommun.	Tumbo–Råby-Rekarne fattigvårds-förbund
Sundby kommun.	Kjula m. fl. kommuners fattigvårds-förbund
Tumbo kommun.	Tumbo–Råby-Rekarne fattigvårds-förbund
Vallby kommun.	Kjula m. fl. kommuners fattigvårds-förbund

Fattigvårdsstyrelse 1847-1956

1624 års hospitalförordning är också landets första fattigvårdsförordning. Enligt denna skulle städernas hospital ta emot fattiga och sjuka som inte hade några släktingar. Vidare skulle det även inrättas en fattigstuga i varje församling. Detta upprepades i 1686 års kyrkolag, men någon större fart fick inte fattigstugubyggandet förrän under 1700-talet. Enligt 1847 års fattigvårdsförordning (SFS 1847:23) skulle varje socken eller stad utgöra ett fattigvårdssamhälle. I varje fattigvårdssamhälle skulle finnas en fattigvårdsstyrelse för att förvalta fattigvården. Fattigvårdsstyrelser fanns med andra ord innan kommunerna.

Handlingar från de förkommunala fattigvårdsstyrelserna förvaras i förekommande fall hos landsarkiven.

När kommunerna infördes år 1863 gällde 1853 års fattigvårdförordning (SFS 1853:39). De uppgifter som sockennämnderna och fattigvårdsstyrelserna hade haft enligt denna förordning övertogs av kommunalnämnderna eller kommunala fattigvårdsstyrelser. Enligt både 1847 och 1853 års förordningar kunde flera socknar bilda ett fattigvårdssamhälle. Detta ändrades genom 1871 års förordning (SFS 1871:33). Varje socken, stad eller köping skulle härefter utgöra ett fattigvårdssamhälle. Fattigvårdssamhällets beslutanderätt var förbehållen kommunalstämman eller kommunalfullmäktige. För verkställigheten skulle det i varje fattigvårdssamhälle finnas en fattigvårdsstyrelse. I landskommunerna kunde dock kommunalnämnden handha fattigvårdsstyrelsens uppgifter. I de fall särskild fattigvårdsstyrelse utsågs skulle denna bestå av minst tre ledamöter i landskommun och minst fem i städer. Kyrkoherden hade rätt att delta i överläggningarna utan vara vald.

Fattigvårdsstyrelsen skulle enligt 1871 års förordning noga göra sig underrättad om den bidragssökandes levnadsförhållanden och behov. Vidare ålåg det styrelsen att föra förteckning och i övrigt ha tillsyn över dem som fick fattigvård. Fattigvårdsstyrelsen skulle även ingripa om barn på ett eller annat sätt vanvårdades.

Först med 1918 års fattigvårdslag (SFS 1918:422) blev fattigvårdsstyrelse obligatorisk. En annan nyhet i 1918 års lag var att minst en av ledamöterna i styrelsen skulle vara kvinna. Kyrkoherden, och om sådan fanns, läkaren i församlingen hade rätt att utan att vara valda delta i fattigvårdsstyrelsens förhandlingar. Fattigvårdsstyrelsen fick också hand om kommunala behovsprövade pensionstillskott till den år 1914 inrättade folkpensionen.

Rotestyrelser (1871-1918), tillsyningsman över bettlare (1871-1956), distriktstyrelse (1919-1956) och styrelser för olika anstalter och inrättningar löd i förekommande fall under fattigvårdsstyrelsen.

Den 1 januari 1957 ersattes fattigvårdsstyrelser av socialnämnder enligt lagen om socialhjälp (SFS 1956:2).

2003-03-11

Nils Mossberg

Följande fattigvårdsstyrelsearkiv finns hos Eskilstuna Stadsarkiv:

Barva kommun.	Fattigvårdsstyrelsen
Fors kommun.	Fattigvårdsstyrelsen
Gillberga kommun.	Fattigvårdsstyrelsen
Hammarby kommun.	Fattigvårdsstyrelsen
Husby-Rekarne kommun.	Fattigvårdsstyrelsen
Jäders kommun.	Fattigvårdsstyrelsen
Kjula kommun.	Fattigvårdsstyrelsen
Klostern kommun.	Fattigvårdsstyrelsen
Lista kommun.	Fattigvårdsstyrelsen
Nyfors municipalsamhälle.	Fattigvårdsstyrelsen
Näshulta kommun.	Fattigvårdsstyrelsen

Folkskolestyrelse 1910-1957

År 1640 beslöt riksdagen att det i varje stad skulle inrättas en så kallad barnaskola, där barnen kunde få lära sig läsa, skriva och räkna. På landsbygden skulle, enligt 1686 års kyrkolag, kyrkoherden se till att socknens ungdom lärde sig läsa. I regel sköttes undervisningen av klockaren eller en särskilt anställd skolmästare. År 1842 infördes genom Kungl. Maj:ts nådiga stadga om folkundervisningen i riket (SFS 1842:19) allmän skola och skolplikt.

Genom 1862 års kommunalförfattningar fördes folkskolan under den kyrkliga kommunen. Dock var folkskoleväsendet i Stockholm och Göteborg sedan 1850-talet den borgerliga kommunens angelägenhet. År 1909 beslutades att Kungl. Maj:ts kunde förordna att skolväsendet överfördes från det kyrkliga skolrådet till den borgerliga kommunen i städer med stadsfullmäktige (SFS 1909:81).

De första (med undantag för Stockholm och Göteborg) stadskommunala folkskolestyrelserna bildades den 1 januari 1910. I dessa städer tog folkskolestyrelsen skolrådets plats. Till folkskolestyrelsens uppgifter hörde bland annat att uppmärksamt följa undervisningen, tillsätta och avskeda lärare och annan skolpersonal och i övrigt verkställa de stadsfullmäktigebeslut som angick dem. Folkskolestyrelsens skulle bestå av minst åtta och högst tjugo ledamöter. Hälften valdes av stadsfullmäktige och hälften av kyrkostämman. Kyrkoherden var självskriven ledamot.

Från 1931 infördes folkskolestyrelser i samtliga lands- och stadskommuner som sammanföll med ett skoldistrikt och där kommunal- eller stadsfullmäktige fanns (SFS 1930:262). Fullmäktige var obligatoriskt i kommun med mer än 1 500 invånare, och från 1938 i kommuner med fler än 700 invånare. Om fullmäktige så önskade kunde de även utse en särskild fortsättningskolestyrelse. Folkskolestyrelsens ledamöter utsågs efter år 1931 enbart av kommunal- eller stadsfullmäktige och skulle vara minst fem och högst tjugofem. Kyrkoherden hade rätt att yttra sig över vissa av folkskolestyrelsens beslut, men ägde inte rätt att delta i själva besluten.

Från år 1958 ledes skolorna av en skolstyrelse (SFS 1956:614) i stället för folkskolestyrelse. Samma år tog även kommunerna över läroverken och realskolorna från staten.

Arkiven rörande folkskolan är i regel delade mellan kyrkan och kommunen fram till dess borgerlig folkskolestyrelse införs. Skolrådets protokoll, räkenskaper, tillsättning av lärare, liggare över skolpliktiga finns i kyrkoarkiven som förvaras hos landsarkiven, medan betygs- och examenscataloger ingår i kommunernas arkiv.

2003-03-11

Nils Mossberg

Följande folkskolestyrelsearkiv finns hos Eskilstuna Stadsarkiv:

Barva kommun.	Folkskolestyrelsen
Gillberga kommun.	Folkskolestyrelsen
Husby-Rekarne kommun.	Folkskolestyrelsen
Jäders kommun.	Folkskolestyrelsen

Kjula kommun.	Folkskolestyrelsen
Lista kommun.	Folkskolestyrelsen
Näshulta kommun.	Folkskolestyrelsen
Råby-Rekarne kommun.	Folkskolestyrelsen
Stenkvista kommun.	Folkskolestyrelsen
Sundby kommun.	Folkskolestyrelsen
Torshälla landkommun.	Folkskolestyrelsen
Tumbo kommun.	Folkskolestyrelsen
Västermo kommun.	Folkskolestyrelsen
Ärla kommun.	Folkskolestyrelsen
Öja kommun.	Folkskolestyrelsen

Fortsättningsskolestyrelse 1931-1957

Från 1931 infördes folkskolestyrelser i samtliga lands- och stadskommuner som sammanföll med ett skoldistrikt och där kommunal- eller stadsfullmäktige fanns (SFS 1930:262). Fullmäktige var obligatoriskt i kommun med mer än 1 500 invånare, och från 1938 i kommuner med fler än 700 invånare. Tidigare hade folkskolan skötts antingen ensamt av de kyrkokommunala myndigheterna eller gemensamt av de borgerliga och kyrkokommunala myndigheterna (se Folkskolsstyrelse). När nu folkskolestyrelser infördes på bred front fick dessa kommuner, om de ville, även införa en fortsättningsskolestyrelse.

Styrelsen utsågs av respektive fullmäktige, som också bestämde antalet ledamöter i fortsättningsskolestyrelsen.

2003-03-11

Nils Mossberg

Fosterbarnsnämnd

År 1902 infördes lagen om fosterbarns vård (fosterbarnslagen). Tillsyn över barn under 7 år som mot ersättning fostrades hos andra än föräldrar skulle skötas av hälsovårdsnämnden. Om inte hälsovårdsnämnd fanns skulle uppgiften skötas av kommunalnämnden. Kommunerna fick även inrätta en särskild fosterbarnsnämnd.

2003-03-11

Nils Mossberg

Företagsnämnd 1946-1976

Kommunalt frivilligt organ för samråd på arbetsplatser mellan arbetsgivare och de fackliga organisationerna. Företagsnämnder tillkom genom avtal mellan SAF och LO år 1946 och upphörde vid införandet av medbestämmandelagen år 1976.

2003-03-11

Nils Mossberg

Följande företagsnämndsarkiv finns hos Eskilstuna Stadsarkiv:

Eskilstuna kommun.	Stadsbibliotekets företagsnämnd
Eskilstuna kommun.	Tekniska verkens företagsnämnd
Eskilstuna stad.	Företagsnämnderna (samarbets-nämnderna)
Eskilstuna stad.	Sjukhemmets företagsnämnd
Kafjärdens storkommun.	Företagsnämnden
Torshälla stad.	Företagsnämnden

Förmedlingsorgan 1948-1993

Förmedlingen av statliga bostadslån och bidrag sköttes till en början av en rad olika nämnder och kommittéer: egnahemskommitté, arbetarsmåbruksnämnd, hälsovårdsnämnd eller kommunalnämnd. Från den 1 juli 1948 lades administrationen av de då införda familjebostadsbidragen över på kommunala förmedlingsorgan (SFS 1948:247). Om inte ett särskilt förmedlingsorgan utsågs inom kommunen skulle dess uppgifter skötas av drätselkammaren i stad och av kommunalnämnden på landsbygden. Familjebidragen beviljades av den statliga länsbostadsnämnden men skulle sändas till förmedlingsorganen för yttrande och vidarebefordran. Från år 1957 fick emellertid förmedlingsorganen beslutanderätt i bidragsfrågor. År 1969 ersattes familjebostadsbidragen av bostadstillägg som i sin tur ersattes av bostadsbidrag år 1977.

Centralt sköttes bostadslåneverksamheten av Bostadsstyrelsen (efter 1988 Boverket) och på länsnivå av länsbostadsnämnder.

Från och med den 1 juli 1993 sköts handläggning och beslut kring bostadsbidrag av de allmänna försäkringskassorna. Överklagande med mera handhas av Boverket.

2003-03-11

Nils Mossberg

Följande Förmedlingsorgansarkiv finns hos Eskilstuna Stadsarkiv:

Eskilstuna stad.	Fastighetskontoret. Förmedlingsorganet
Husby-Rekarne kommun.	Förmedlingsorganet
Husby-Rekarne storkommun.	Förmedlingsorganet
Hällby storkommun.	Förmedlingsorganet
Kafjärdens storkommun.	Förmedlingsorganet
Kjula kommun.	Förmedlingsorganet
Näshulta kommun.	Förmedlingsorganet
Torshälla landskommun.	Förmedlingsorganet
Torshälla stad.	Förmedlingsorganet

Västermo kommun.	Förmedlingsorganet
Västra Rekarne storkommun.	Förmedlingsorganet
Ärla kommun.	Förmedlingsorganet
Ärla storkommun.	Förmedlingsorganet

Hemhjälpnämnd 1944- ca 1970

Enligt förordningen om statsbidrag till social hemhjälpverksamhet 1944 (SFS 1944:947) kan den som pga. sjukdom eller liknade inte kan sköta sitt hem få hjälp av en hemvårdarinna. Kommuner kunde erhålla statsbidrag för att ha råd att avlöna dessa hemvårdarinnor. Statsbidrag kunde även ges till ideella organisationer som bedrev hemhjälp.

För att leda denna verksamhet skulle kommunerna antingen inrätta en särskild hemhjälpnämnd eller låta annan kommunal myndighet sköta detta. Nämnden skulle bestå av mellan tre och fem ledamöter.

Statsbidragen för hemhjälpverksamhet upphörde i juni 1960. Hemhjälpnämnderna levde dock i många fall kvar in på 1970-talet.

Hos landstingen skulle finnas en hemhjälpstyrelse som bland annat skulle verka för hemhjälpverksamhetens utveckling inom länet.

//2003-03-11 Nils Mossberg

Följande Hemhjälpnämndsarkiv finns hos Eskilstuna Stadsarkiv:

Barva kommun.	Hemhjälpnämnden
Gillberga kommun.	Hemhjälpnämnden
Husby-Rekarne kommun.	Hemhjälpnämnden
Husby-Rekarne storkommun.	Hemhjälpnämnden
Hällby storkommun.	Hemhjälpnämnden
Jäders kommun.	Hemhjälpnämnden
Kafjärdens storkommun.	Hemhjälpnämnden
Näshulta kommun.	Hemhjälpnämnden
Stenkvista kommun.	Hemhjälpnämnden
Torshälla landskommun.	Hemhjälpnämnden
Torshälla stad.	Hemhjälpnämnden
Tumbo kommun.	Hemhjälpnämnden
Västermo kommun.	Hemhjälpnämnden
Västra Rekarne storkommun.	Hemhjälpnämnden
Ärla kommun.	Hemhjälpnämnden
Ärla storkommun.	Hemhjälpnämnden
Öja kommun.	Hemhjälpnämnden

Hemvärnsnämnd 1940-

Enligt hemvärnskungörelsen (SFS 1940:408) fick varken hemvärnsområdesbefälhavare, hemvärnsmän eller reservhemvärnsmän förordnas utan att kommunen givits tillfälle att yttra sig över vederbörandes lämplighet. För detta ändamål kunde särskild Hemvärnsnämnd inrättas om inte uppgiften sköttes av drätselkammaren eller kommunalnämnden. Liknade regler finns även i 1947 års hemvärnskungörelse (SFS 1947:673) och den nu gällande hemvärnskungörelsen från 1977 (SFS 1977:304).

2003-03-11

Nils Mossberg

Följande hemvärnsnämndsarkiv finns hos Eskilstuna Stadsarkiv:

Eskilstuna kommun. Hemvärnsnämnden

Eskilstuna stad. Hemvärnsnämnden

Hyresnämnd 1916-1923, 1942-1969, 1916-1923

Från den 16 maj 1916 fick stadsfullmäktige i städer rätt att tillsätta en eller flera hyresnämnder för att medla i hyrestvister (SFS 1916:131). Nyssnämnda lag upphörde att gälla den 1 oktober 1917. Den 25 maj 1917 infördes tvångsreglering av hyror i städer, köpingar och municipalsamhälle med fler än 5 000 invånare (SFS 1917:219). Kungl. Maj:t kunde även förordna att regleringen skulle införas i landskommuner om så behövdes. För att se till att lagen efterlevdes infördes en eller flera hyresnämnder i berörda kommuner. Nämnden skulle bestå av fem ledamöter. Ordföranden utsågs av länsstyrelsen, medan övriga ledamöter tillsattes av kommunen. Till hyresnämndens uppgifter hörde bland annat att fastställa hyror som både utifrån hyresvärdens och utifrån hyresgästens horisont var att anse som skäliga. Alla som hade lediga lägenheter för uthyrning var skyldiga att anmäla detta till hyresnämnden. Dessa anmälningar utgjorde sedan grunden för bostadsförmedling inom kommunen.

Den ovannämnda lagen om tvångsreglering av hyror var giltig till och med den 1 oktober, men förlängdes först till 31 december 1919 (SFS 1918:380) och slutligen till den 30 september 1923 (SFS 1921:309) för att sedan upphöra.

1942-1969

Under andra världskriget avstannade bostadsproduktionen nästan helt i landet. Då inflyttningen till städerna alltjämt fortgick uppkom ett behov av att reglera hyresmarknaden. År 1942 infördes därför en lag om hyresreglering (SFS 1942:429). Lagen gällde i städer, köpingar, municipalsamhälle eller annan tätbebyggd ort med minst 2 000 invånare. För att pröva ärenden enligt hyresregleringslagen inrättades hyresnämnder. Dessa hyresnämnder skulle även fungera som medlingsnämnder i enlighet med lagen om medling i hyrestvister (1939:366) och godkänna överlåtelse av bostadsrätter enligt lagen om kontroll av upplåtelse och överlåtelse av bostadsrätt (SFS 1942:430). Hyresnämnden kunde även fungera som bostadsförmedling om kommunen så bestämde (SFS 1942:431). Hyresnämnden skulle bestå

av tre ledamöter, varav ordförande tillsattes av Kungl. Maj:t (Statens hyresråd) och övriga av kommunen.

Från 1969 inrättades helstatliga hyresnämnder som övertog de kommunala hyresnämndernas uppgifter. De kommunala hyresnämnderna avslutade ärenden som inkommit före den 1 januari 1969 och avvecklades sedan.

Hyresnämnderna stod under tillsyn av Statens hyresråd, vars arkiv förvaras hos Riksarkivet.

2003-03-11

Nils Mossberg

Följande hyresnämndsarkiv finns hos Eskilstuna Stadsarkiv:

Eskilstuna stad.	Hyresnämnden (Yngre)
Eskilstuna stad.	Hyresnämnden (Äldre)
Husby-Rekarne kommun.	Hyresnämnden
Husby-Rekarne storkommun.	Hyresnämnden
Hällby storkommun.	Hyresnämnden
Torshälla stad.	Hyresnämnden
Ärla storkommun.	Hyresnämnden

Hälsovårdsnämnd 1875-1982

Då kommuner infördes i Sverige år 1863 fördes sockennämndens tillsyn över den allmänna hälsovården över till kommunalnämnderna på landsbygden. I städerna fanns i regel sundhetsnämnder som fick ta hand om dessa frågor.

Enligt 1874 års hälsovårdsstadga (SFS 1874:68) som trädde i kraft den 1 januari 1875 skulle hälsovården i städer skötas av särskilt inrättade hälsovårdsnämnder. Nämnden skulle bestå av polismästaren eller annan representant för polisen, stadsläkaren eller annan lämplig läkare samt fyra ledamöter av stadsfullmäktige. En gång per år (i mars) skulle hälsovårdsnämnderna lämna in en rapport till Sundhetskollegium om hälsotillståndet i respektive stad.

Till hälsovårdsnämndens uppgifter hörde också att följa allt som hade med invånarnas hälsa och sundhet att göra. Närmare bestämt skulle hälsovårdsnämnden se till att det fanns tillgång till vatten i staden, att vattenavloppen ordnas ändamålsenligt och att avträdena blev tömda. Vidare skulle hälsovårdsnämnden försöka finna de bakomliggande orsakerna då det av någon anledning blev förhöjd dödlighet i någon stadsdel. Även begravningsplatser, födoämnen, dryckesvaror med mera låg under hälsovårdsnämndens uppsikt.

På landsbygden inrättades till en början ingen särskild hälsovårdsnämnd. Istället fick kommunalnämnden i närvaro av provinsial- eller distriktsläkaren handha ärenden om hälso- och sjukvård. Från år 1900 gällde dock hälsovårdsstadgan även municipalsamhällen (SFS 1898:54)

Från år 1920 (SFS 1919:444) införs hälsovårdsnämnder även i landskommuner. Särskild hälsovårdsnämnd behövde dock inte tillsättas, utan kommunalnämnden kunde även i fortsättningen ha hand om hälsovårdsfrågor. På de landskommunala hälsovårdsnämndernas ansvarsområde låg blanda annat att se till att avloppen fungerade, att sunda bostäder fanns

för alla invånare i kommunen och att, om det gick att ordna, ge invånarna möjlighet till billiga varmbad (SFS 1919:566).

I och med det att 1958 års hälsovårdsstadga (SFS 1958:663) trädde i kraft den 1 januari 1960 blev hälsovårdsnämnderna lika utformade oavsett om kommunen bestod av stad eller landsort. De nygamla hälsovårdsnämnderna skulle bland annat verka för förbättrad hälsovård i kommunen och se till att hälsovårdsstadgan efterlevdes. Antalet ledamöter i hälsovårdsnämnden skulle vara minst fem, och om möjligt skulle en läkare och en veterinär vara ledamöter. För att biträda hälsovårdsnämnden skulle det finnas hälsovårdsinspektörer.

Enligt 1958 års hälsovårdsstadga (SFS 1958:663) skulle länsstyrelse ha uppsikt över hälsovården i respektive län. Tillsynen över den allmänna hälsovården i hela landet tillkom medicinalstyrelsen och veterinärstyrelsen. En gång om året skulle hälsovårdsnämnden sända en berättelse om hälsotillståndet i kommunen dels till provinsialläkaren, dels till länsveterinären.

1958 års hälsovårdsstadga ersattes 1982 av hälsoskyddslagen (SFS 1982:1080) som trädde i kraft den 1 januari 1983. Därmed ersattes även hälsovårdsnämnderna av miljö- och hälsoskyddsnämnder.

2003-03-11

Nils Mossberg

Följande hälsovårdsnämndsarkiv finns hos Eskilstuna Stadsarkiv:

Barva kommun.	Hälsovårdsnämnden
Eskilstuna kommun.	Hälsovårdsnämnden
Eskilstuna stad.	Hälsovårdsnämnden
Fors kommun.	Hälsovårdsnämnden
Husby-Rekarne kommun.	Hälsovårdsnämnden
Husby-Rekarne storkommun.	Hälsovårdsnämnden
Hällby storkommun.	Hälsovårdsnämnden
Jäders kommun.	Hälsovårdsnämnden
Kafjärdens storkommun.	Hälsovårdsnämnden
Kjula kommun.	Hälsovårdsnämnden
Klosters kommun.	Hälsovårdsnämnden
Lista kommun.	Hälsovårdsnämnden
Nyfors municipalsamhälle.	Hälsovårdsnämnden
Råby-Rekarne kommun.	Hälsovårdsnämnden
Stenkvista kommun.	Hälsovårdsnämnden
Sundby kommun.	Hälsovårdsnämnden
Torshälla landskommun.	Hälsovårdsnämnden
Torshälla stad.	Hälsovårdsnämnden

Tumbo kommun.	Hälsovårdsnämnden
Västermo kommun.	Hälsovårdsnämnden
Västra Rekarne storkommun.	Hälsovårdsnämnden
Ärla kommun.	Hälsovårdsnämnden
Ärla storkommun.	Hälsovårdsnämnden
Öja kommun.	Hälsovårdsnämnden

Hästuttagningsnämnd 1897-1934, 1943-

I händelse av krigsfara, då krigsmakten ställdes på krigsfot, skulle kommunalstämman enligt lagen om anskaffande av hästar och fordon för krigsmakten (SFS 1895:43) ”ofördrojligen” utse en nämnd på fem personer. Nämndens uppgift var att för krigsmaktens behov ta ut ett av Konungen bestämt antal hästar i kommunen. År 1897 bestämdes att nämnden även skulle utses i fredstid. Val till nämnden skulle ske vart femte år, med det första valet år 1897 (SFS 1897:44, 56). År 1915 (SFS 1915:261) beslöts att hästuttagningsnämnd med mellan tre och fem ledamöter skulle finnas i varje kommun. Ordförande i nämnden tillsattes av länsstyrelsen, medan övriga ledamöter valdes vart fjärde år. I fredstid skulle hästuttagningsnämnden sammanträda minst en gång per år.

Den 1 juli 1934 upphörde kommunernas skyldighet att utse hästuttagningsnämnd. Istället blev uttagandet av hästar och hästfordon en angelägenhet för länsstyrelsen (SFS 1934:84). Från 1943 återkommer emellertid hästuttagningsnämnden som obligatoriskt kommunalt organ (1942:832). Denna gång är nämndens huvuduppgift att tillvarata näringslivets intressen i samband med uttagandet. Även denna nämnd hade mellan tre och fem ledamöter.

I 1953 års lag om uttagande av vissa förnödenheter under fredstid (SFS 1953:673) sägs att det i varje kommun skall finnas en uttagningsnämnd för att tillvarata näringslivets behov i fråga om uttagning av traktorer och hästar. Någon hästuttagningsnämnd nämns inte, däremot återkommer den i 1963 års lag (1963:110).

2003-03-11

Nils Mossberg

Följande hästuttagningsnämnder finns hos Eskilstuna Stadsarkiv:

Husby-Rekarne storkommun.	Hästuttagningsnämnden
Hällby storkommun.	Hästuttagningsnämnden
Lista kommun.	Hästuttagningsnämnden
Näshulta kommun.	Hästuttagningsnämnden
Sundby kommun.	Hästuttagningsnämnden

Jordbruksstämma ca 1959

Under en övergångsperiod kring år 1959 kunde jordbruksstämma hållas i kommuner. Syftet med dessa stämmor var att behandla ärenden om magasinsskissor, sockenallmänningar,

rotehållarkassor och liknade. Jordbrukstämman kunde endast sammankallas i frågor som rörde jordbruksstillgångar.

2003-03-11

Nils Mossberg

Följande jordbrukstämмоarkiv finns hos Eskilstuna Stadsarkiv:

afjärdens storkommun. Jordbruksstämman

Kommunal flickskola - ca 1969

Under 1800-talet inrättades flickskolor i de flesta svenska städer. Flertalet av dessa drevs i helt privat regi. Från 1874 gavs emellertid statsbidrag till flickskolor som uppfyllde vissa krav, och från och med 1909 ställdes dessa skolor under tillsyn av läroverksstyrelsen. Från och med 1928 kunde de privata flickskolorna begära att få bli kommunaliserade.

De kommunala flickskolorna avvecklades successivt under 1960-talet då den nioåriga grundskolan infördes. Den nioåriga grundskolan skulle vara införd senast läsåret 1968/69 och fanns det en kommunal flickskola i kommunen så bestämde Kungl. Maj:t vid vilken tidpunkt skolan skulle upphöra (SFS 1962:319).

För varje kommunal flickskola skulle det finnas ett reglemente upprättat av skolstyrelsen och fastslaget av Kungl. Maj:t. Därtill stod varje skola under Skolöverstyrelsens tillsyn (SFS 1928:426).

Enligt 1928 års stadga för kommunala flickskolor (SFS 1928:426) skulle det hos varje kommunal flickskola finnas dels en sexårig, dels en sjuårig lärokurs. Flickorna skulle få undervisning i både teoretiska och praktiska ämnen och fick välja mellan en teoretisk inriktad undervisning eller en praktisk inriktad sådan. Till de teoretiska ämnena hörde sådant som kristendomskunskap, svenska, tyska, engelska, franska, historia, geografi, matematik, biologi, fysik och kemi. Till de praktiska räknades välskrivning, teckning, musik, gymnastik, slöjd och hushållsgöromål. För att bli antagen till den kommunala flickskolan krävdes från 1928 att man först hade genomgått 4 års folkskola. Den flicka som gått den teoretiska inriktningen kunde kvittera ut en examen som i stort motsvarade en realskolexamen.

Betyg gavs eleverna efter varje termins slut enligt följande system:

A Berömlig

a Med utmärkt beröm godkänd

AB Med beröm godkänd

Ba Icke utan beröm godkänd

B Godkänd

Bc Icke fullt godkänd

C Otillräcklig

I välskrivning användes betygen A Mycket väl vårdad, AB Väl vårdad, B Vårdad och C Mindre vårdad. Dessutom yttrade sig lärarna om elevens uppförande varit Mycket gott, Gott, Mindre gott eller Klandervärt.

Lästips: Kyle Gunhild och Herrström Gunnar, Två studier i den svenska flickskolans historia (Stockholm, 1972).

Skallström Per, ”Eskilstuna Flickskola 1878-1969 I-II” i Eskilstuna museer 1971 och 1972 (Eskilstuna 1971, 1972).

2003-03-11

Nils Mossberg

Följande kommunala flickskolearkiv finns hos Eskilstuna Stadsarkiv:

Eskilstuna stad. Kommunala flickskolan

Kommunal mellanskola 1909-1972

Den kommunala mellanskolan infördes 1909 som en påbyggnad av den sexåriga folkskolan som avslutades med realexamen. Skolorna fick statsbidrag och från 1944 gjordes flera av dem om till statliga samrealskolor. De kvarstående kommunala mellanskolorna kallades från 1952 kommunala realskolor. I takt med att nioårig grundskola infördes avskaffades de kommunala realskolorna, de sista 1972.

Se vidare Läroverk.

2004-07-21

Nils Mossberg

Kommunalfullmäktige 1863-, från 1971 Kommunfullmäktige

Landskommuner 1863-1954

Redan vid införandet av kommuner år 1863 hade kommunalstämman, landskommunernas högsta beslutande organ, rätt att överlåta sin beslutand rätt på ett kommunalfullmäktige. Det var dock mycket ovanligt att kommunalstämmor använde sig av den möjligheten. Före år 1918 hade endast 33 landskommuner infört kommunalfullmäktige. År 1918 blev kommunalfullmäktige obligatoriskt i kommuner med över 1 500 invånare och år 1938 i kommuner med fler än 700 invånare. Införandet av kommunalfullmäktige innebar att det urgamla systemet med beslutande stämmor ersattes av ett representativt system.

Det kommunalfullmäktige som blev möjligt att införa år 1863 hade vissa restriktioner. Frågor om uttaxering för längre tid, lånefrågor, justering av debiterings- uppbörds- och fyrktalslängd med mera var förbehållna kommunalstämman. När kommunalfullmäktige blev obligatoriskt för landskommuner med fler än 1 500 invånare togs dessa restriktioner bort. Kommunalstämman fanns likväl kvar fram till och med år 1954, dock med få uppgifter varav den viktigaste var att justera debiterings- och uppbördslängden.

Enligt 1930 års lag om kommunalstyrelse på landet (SFS 1930:251) skulle kommunalfullmäktige bestå av följande antal ledamöter:

15 – 20 ledamöter i kommun med mindre än 2 000 invånare
15 – 25 ledamöter i kommun med 2 000 till 5 000 invånare
20 – 30 ledamöter i kommun med 5 000 till 10 000 invånare,
och 25 – 40 ledamöter i kommun med över 10 000 invånare.

Exakt hur många ledamöter fullmäktige skulle ha bestämdes av kommunalstämman.

Kommunalfullmäktige valdes på fyra år och utsåg själva sin ordförande. För att verkställa sina beslut utsåg den en kommunalnämnd. Nämnden hade även, då det inte ankom någon annan nämnd eller styrelse inom kommunen, i uppgift att bereda ärenden innan de togs upp för behandling hos fullmäktige.

Själva besluten på fullmäktigemötena togs genom att ordförande efter överläggningarna författade en proposition som var så utformad att den antingen kunde besvaras med ett ja eller nej. Efter att ledamöterna ropat antingen ja eller nej tillkännagav ordförande hur han uppfattat att beslutet utfallit. Om ingen begärde omröstning befastes sedan beslutet med ett klubbslag. Ordförande skulle även föra, eller låta föra, protokoll över ämnet för stämmans överläggning och naturligtvis över själva beslutet.

1955-

Från 1955 (SFS 1953:753) är fullmäktige obligatoriskt i samtliga kommuner, både i städerna och på landet, och har ersatt kommunalstämman som högsta beslutande organ i alla frågor. I städerna går fullmäktige fram till och med år 1970 under namnet Stadsfullmäktige.

Kommunfullmäktiges ledamöter är de enda som utses i direkta val inom kommunen. Ledamöter i kommunens övriga nämnder och styrelser utses i sin tur av kommunfullmäktige.

Till kommunfullmäktiges uppgifter hör bland annat att besluta om mål och riktlinjer för verksamheten, budget, skatter och andra viktiga ekonomiska frågor, om nämndorganisationen, val av revisorer med mera. Fullmäktiges beslutanderätt kan inom vissa av kommunallagen (SFS 1953:753, 1977:719, 1991:900) givna ramar delegeras till kommunstyrelsen.

Se även Stadsfullmäktige

2004-07-27

Nils Mossberg

Följande kommunalfullmäktigearkiv finns hos Eskilstuna Stadsarkiv:

Barva kommun.	Kommunalfullmäktige
Eskilstuna kommun.	Kommunfullmäktige
Eskilstuna stad.	Stadsfullmäktige
Gillberga kommun.	Kommunalfullmäktige
Husby-Rekarne kommun.	Kommunalfullmäktige
Husby-Rekarne storkommun.	Kommunalfullmäktige
Hällby storkommun.	Kommunalfullmäktige
Jäders kommun.	Kommunalfullmäktige
Kafjärdens storkommun.	Kommunalfullmäktige
Kjula kommun.	Kommunalfullmäktige
Näshulta kommun.	Kommunalfullmäktige
Stenkvista kommun.	Kommunalfullmäktige

Torshälla landskommun.	Kommunalfullmäktige
Torshälla stad.	Stadsfullmäktige
Tumbo kommun.	Kommunalfullmäktige
Västermo kommun.	Kommunalfullmäktige
Västra Rekarne storkommun.	Kommunalfullmäktige
Ärla kommun.	Kommunalfullmäktige
Ärla storkommun.	Kommunalfullmäktige
Öja kommun.	Kommunalfullmäktige

Kommunalnämnd 1863-1970

Kommunalnämnder infördes i varje socken år 1863 och ersatte den år 1843 inrättade sockennämnden som socknens eller kommunens verkställande organ. Kommunalnämnden fanns kvar till och med år 1970 varefter den ersattes av kommunstyrelsen. Handlingar från sockennämnder förvaras hos landsarkiven, medan handlingar från kommunstyrelser förvaras hos respektive kommun.

Kommunalnämnden var från 1863 den enda obligatoriska nämnden i kommunerna (SFS 1862:13). Nämnden skulle verkställa de beslut som kommunalstämman, eller i förekommande fall kommunalfullmäktige, beslutat, ha tillsyn över förvaltningen av kommunens gemensamma egendom och kassa samt verkställa skatteuppbörden. Det ämne som mer än något annat upptog de första kommunalnämndernas tid var fattigvården, då särskilt i kommuner där ingen särskild fattigvårdsnämnd inrättats. Det förekom även senare i tiden att kommunalnämnden utövade andra nämnders funktion, till exempel nykterhetsnämndens eller hälsovårdsnämndens.

Två tunga arbetsuppgifter var annars att upprätta den komplicerade fyrktalslängden (röstlängden) och upprätta budget, eller inkomst- och utgiftsförslag, för nästkommande år. Med tiden blev också kommunalnämnden beredande organ åt kommunalstämman och fick även tillsyn över övriga nämnder och styrelser inom kommunen. Enligt 1930 års kommunallag (SFS 1930:251) hade kommunalnämnden rätt att sköta om hälsovård, brandväsande, försäljning av rusdrycker och arbetarskydd om detta inte ankom en för frågan särskilt inrättad nämnd eller styrelse.

Kommunalnämnden skulle bestå av mellan tre och elva ledamöter. Exakt hur många bestämdes av kommunalstämman som också utsåg nämndens ordförande. Det ankom ordförande att föra, eller låta föra, protokoll från nämndens möten. Ordförande skulle även ombesörja skriftväxlingen, ansvara för att räkenskaperna fördes riktigt och vårda nämndens handlingar och föra register över dem.

I och med att 1953 års kommunallag (SFS 1953:753) trädde i kraft år 1955 fick landets städer och landsortskommuner en gemensam kommunallag i vilken det markeras tydligare än tidigare att kommunalnämnden utgör kommunens styrelse. Om kommunalnämnden, och dess motsvarighet i städerna drätselkammaren, sägs i denna gemensamma lag att de utgör kommunens styrelse. Nämnden skall i sin egenskap av styrelse leda förvaltningen av kommunens angelägenheter, ha tillsyn över övriga förvaltningar och nogsamt följa frågor som kan inverka på kommunens utveckling och ekonomiska ställning. Enligt 1953 års lag

ankommer det även på kommunalnämnden att svara för vården och förtecknandet av de kommunala arkiven.

2003-03-11

Nils Mossberg

Följande kommunalnämndsarkiv finns hos Eskilstuna Stadsarkiv:

Barva kommun.	Kommunalnämnden
Fors kommun.	Kommunalnämnden
Gillberga kommun.	Kommunalnämnden
Hammarby kommun.	Kommunalnämnden
Husby-Rekarne kommun.	Kommunalnämnden
Husby-Rekarne kommun.	Kommunalnämnden. Postdilligenslåda
Husby-Rekarne storkommun.	Kommunalnämnden
Hällby storkommun.	Kommunalnämnden
Jäders kommun.	Kommunalnämnden
Kafjärdens storkommun.	Kommunalnämnden
Kjula kommun.	Kommunalnämnden
Klosters kommun.	Kommunalnämnden
Lista kommun.	Kommunalnämnden
Näshulta kommun.	Kommunalnämnden
Kommunalnämnden	Kommunalnämnden
Råby-Rekarne kommun.	Kommunalnämnden
Stenkvista kommun.	Kommunalnämnden
Sundby kommun.	Kommunalnämnden
Torshälla landskommun.	Kommunalnämnden
Tumbo kommun.	Kommunalnämnden
Vallby kommun.	Kommunalnämnden
Västermo kommun.	Kommunalnämnden
Västra Rekarne storkommun.	Kommunalnämnden
Ärla kommun.	Kommunalnämnden
Ärla storkommun.	Kommunalnämnden
Öja kommun.	Kommunalnämnden

Kommunalstämma 1863-1954

Kommunalstämman infördes den 1 januari 1863 (SFS 1862:13) och var landskommunernas högsta beslutande organ. Till skillnad från föregångaren, sockenstämman, där ortens präst var självskriven ordförande, var kommunalstämman en helt och hållet borgerlig institution. Kommunalstämman övertog beslutanderätten i samtliga frågor, utom sådant som rörde skolan och kyrkan, från sockenstämman. Kyrko- och skolfrågor blev den samtidigt startande kyrkostämmans område. En viktig skillnad mellan sockenstämman och kommunalstämman var också att kommunalstämman fick rätt att beskatta sina medlemmar. Kommunalstämman fick även rätt att ställa upp egna ordningsregler för kommunen i vissa fall, och att fastställa viten för den som bröt mot dessa.

Tre ordinarie (obligatoriska) kommunalstämmor skulle hållas varje år. Den första skulle hållas i mars och behandla föregående års räkenskaper och förvaltning samt val av landstingsmän. Den andra skulle hållas i oktober och besluta om kommunens kommande utgifter och inkomster. Den tredje gick av stapeln i december och hölls för att granska fyrktalslängden (röstlängden), debiterings- och uppbördslängden (skatten) samt att välja personer till olika befattningar inom kommunen. Kommunalstämman hölls även då ordförande vid kommunalstämman, Kungl. Maj:ts befallningshavande (länsstyrelse) eller någon enskild medlem av kommunen så önskade.

Rösträtt vid kommunalstämman hade alla som betalade skatt, även bolag kvinnor och omyndiga, i kommunen. Alla som hade rösträtt vid stämman hade också rätt att föra sin egen talan vid den. Rösterna räknades innan den allmänna rösträtten infördes för kommuner år 1918 i så kallade fyrkar som var direkt kopplade till hur mycket den röstberättigade betalade i skatt dels för sitt jordäggande, dels för sina inkomster.

Ordförande och vice ordförande vid kommunalstämman utsågs på fyra år. För att vara valbara måste de ha fyllt minst 25 år. Därtill måste de vara fria från skuld och inte fällda för något brott.

Sjelva besluten på stämman togs genom att ordförande efter överläggningarna författade en proposition som var så utformad att den antingen kunde besvaras med ett ja eller nej. Efter att stämmodeltagarna ropat antingen ja eller nej tillkännagav ordförande hur han uppfattat att beslutet utfallit. Om ingen begärde omröstning befastes sedan beslutet med ett klubbslag. Ordförande skulle även föra, eller låta föra, protokoll över ämnet för stämmans överläggning och naturligtvis själva beslutet.

För att verkställa kommunalstämmans beslut utsåg den en kommunalnämnd. Nämnden fick med tiden även i uppgift att bereda ärenden innan de togs upp för behandling hos kommunalstämman.

Kommunalstämman hade rätt att överlåta sin beslutanderätt till kommunalfullmäktige om den så önskade. Detta var emellertid mycket ovanligt på landsbygden, trots att det nog kunde vara ganska opraktiskt med den form av stormöten som kommunalstämman utgjorde, särskilt i kommuner med högt invånarantal. Från 1918 blev dock kommunalfullmäktige obligatorisk i landskommuner med fler än 1 500 invånare och från 1938 i landskommun med fler än 700 invånare. I landskommuner med kommunalfullmäktige inskränktes kommunalstämmans verksamhet till att avgöra ärenden där särskilda bestämmelser om rösträtt gällde, val av ordförande och vice ordförande till stämman, frågor om införande eller avskaffande av kommunalfullmäktige, var stämman ska hållas och var dess protokoll skulle förvaras och val av nämndemän och vissa elektor.

Kommunalstämman försvann inte helt förrän i och med att 1953 års kommunallag (SFS 1953:753) trädde i kraft den 1 januari 1955. Från och med år 1955 är kommunalfullmäktige

landskommunernas högsta beslutande organ. Handlingar från socken- och kyrkostämmor förvaras antingen hos landsarkiven eller hos respektive kyrka. Kommunfullmäktiges handlingar efter 1955 förvaras hos respektive kommun.

2004-07-21

Nils Mossberg

Följande kommunalstämmoarkiv finns hos Eskilstuna Stadsarkiv:

Barva kommun.	Kommunalstämman
Fors kommun.	Kommunalstämman
Gillberga kommun.	Kommunalstämman
Hammarby kommun.	Kommunalstämman
Husby-Rekarne kommun.	Kommunalstämman
Hällby storkommun.	Kommunalstämman
Jäders kommun.	Kommunalstämman
Kafjärdens storkommun.	Kommunalstämman
Kjula kommun.	Kommunalstämman
Klosters kommun.	Kommunalstämman
Lista kommun.	Kommunalstämman
Näshulta kommun.	Kommunalstämman
Råby-Rekarne kommun.	Kommunalstämman
Stenkvista kommun.	Kommunalstämman
Sundby kommun.	Kommunalstämman
Torshälla landskommun.	Kommunalstämman
Tumbo kommun.	Kommunalstämman
Vallby kommun.	Kommunalstämman
Västermo kommun.	Kommunalstämman
Västra Rekarne storkommun.	Kommunalstämman
Ärla kommun.	Kommunalstämman
Ärla storkommun.	Kommunalstämman
Öja kommun.	Kommunalstämman

Kristidsförbund 1939-1949

Genom lagen ”om skyldighet för kommun att fullgöra vissa av krig m. m. föranledda arbetsuppgifter” (SFS 1939:254) fick Kungen vid krig eller krigsfara ålägga kommun att inrätta kristidsnämnd. Länsstyrelse beslutade om kristidsnämndens verksamhetsområde och kunde besluta om avvikelser från gällande kommunindelningar. Istället för en kristidsnämnd

i varje kommun kunde kommunala kristidsförbund bestående av flera kommuner införas (SFS 1939:659).

Från den 1 januari 1950 (SFS 1949:471) behövde kommunerna inte längre tillsätta särskild kristidsnämnd. Arbetsuppgifterna kunde i fortsättningen vid behov tas om av annan kommunal nämnd.

Se vidare Kristidsnämnd.

2003-03-11

Nils Mossberg

Följande kristidsförbundsarkiv finns hos Eskilstuna Stadsarkiv:

Gillberga kommun.	Gillberga-Lista kristidsförbund
Hammarby kommun.	Kjula m. fl kommuners kristids-förbund
Kjula kommun.	Kjula m. fl kommuners kristids-förbund
Lista kommun.	Gillberga-Lista kristidsförbund
Råby-Rekarne kommun.	Tumbo-Råby-Rekarne kristids-förbund
Sundby kommun.	Kjula m. fl kommuners kristids-förbund
Tumbo kommun.	Tumbo-Råby-Rekarne kristids-förbund
Vallby kommun.	Kjula m. fl kommuners kristids-förbund

Kristidsnämnd 1939-1949

Genom lagen ”om skyldighet för kommun att fullgöra vissa av krig m. m. föranledda arbetsuppgifter” (SFS 1939:254) fick Kungl. Maj:t vid krig eller krigsfara ålägga kommun att inrätta kristidsnämnd. Länsstyrelse beslutade om kristidsnämndens verksamhetsområde och kunde besluta om avvikelser från gällande kommunindelningar. Istället för en kristidsnämnd i varje kommun kunde kommunala kristidsförbund bestående av flera kommuner införas (SFS 1939:659).

På länsnivå inrättades enligt SFS 1939:657 särskilda kristidsstyrelser (i större län två eller flera) för att bistå de centrala kristidsmyndigheterna, Folkförsörjningsnämnden, senare Statens livsmedelskommission med flera. Kristidsstyrelserna skulle även övervaka de kommunala kristidsnämnderna. Kristidsstyrelsernas arkiv förvaras antingen hos länsstyrelserna eller hos landsarkiven. Arkiven efter Statens livsmedelskommission återfinns hos Riksarkivet.

Med lagen om kristidsnämnder (SFS 1939:658) blev kristidsnämnder obligatoriska i kommunerna från den 20 september 1939. Till kristidsnämndernas uppgifter hörde dels att följa det som de centrala kristidsmyndigheterna och kristidsstyrelserna beordrade dem, vilket bland annat innebar att inventera varor och förnödenheter i kommunen, utdela ransoneringskort med mera. Kristidsnämnderna skulle även på eget bevåg vidta åtgärder för att lindra tidens (kristidens) verkningar i kommunen.

Kristidsnämnderna bestod av minst två och högst åtta ledamöter. Ordförande utsågs av kristidsstyrelse och kommunen utsåg övriga ledamöter.

Från den 1 januari 1950 (SFS 1949:471) behövde kommunerna inte längre tillsätta särskild kristidsnämnd. Arbetsuppgifterna kunde i fortsättningen vid behov tas om av annan kommunal nämnd.

Litteraturtips: Nordin Stefan ”Karbennings kristidsnämnds historia och arkiv” i Arkivsamhälle och forskning 1992:3.

2003-03-11

Nils Mossberg

Följande kristidsnämndsarkiv finns hos Eskilstuna Stadsarkiv:

Barva kommun.	Kristidsnämnden
Eskilstuna stad.	Kristidsnämnden
Gillberga kommun.	Gillberga-Lista kristidsförbund
Hammarby kommun.	Kjula m. fl. kommuners kristids-förbund
Husby-Rekarne kommun.	Kristidsnämnden
Jäders kommun.	Kristidsnämnden
Kjula kommun.	KristiKjula m. fl. kommuners kristids-förbund
Lista kommun.	Gillberga-Lista kristidsförbund
Näshulta kommun.	Kristidsnämnden
Råby-Rekarne kommun.	Tumbo – Råby-Rekarne kristids-förbund
Stenkvista kommun.	Kristidsnämnden
Sundby kommun.	Kjula m. fl. kommuners kristids-förbund
Torshälla landskommun.	Kristidsnämnden
Torshälla stad.	Kristidsnämnden
Tumbo kommun.	Tumbo – Råby-Rekarne kristids-förbund
Vallby kommun.	Kjula m. fl. kommuners kristids-förbund
Västermo kommun.	Kristidsnämnden
Ärla kommun.	Ärla – Stenkvista Kristidsnämnd
Öja kommun.	Kristidsnämnden

Livsmedelsnämnd 1914-1920

Sedan första världskriget brutit ut fick kommunerna under hösten år 1914 rätt att inrätta livsmedelsnämnder. Trycket på kommunerna att inrätta dessa nämnder blev med tiden allt hårdare. Under år 1915 anmodade jordbruksdepartementet länsstyrelserna att uppmuntra

landets städer och kommuner att inrätta livsmedelsnämnder. I mindre kommuner kunde dock kommunalnämnd eller annan myndighet fungera som sådan nämnd.

Livsmedelsnämnder blev emellertid inte obligatoriska förrän den 22 juli 1917, då SFS 1917:483 trädde i kraft. Enligt denna skall det i varje kommun finnas en livsmedelsnämnd som ska sköta den offentliga regleringen av livsmedelsförbrukningen och ha tillsyn över den allmänna hushållningen med livsmedel. Närmare bestämt skulle nämnden:

- fullgöra de uppdrag som lämnades till den från högre ort
- se till att produkter som kunde användas som människo- eller kreatursföda tillvaratogs
- se till att det livsmedel som behövdes för kommunens försörjning införskaffades, lagrades och fördelades på lämpligt sätt
- se till att gällande föreskrifter om livsmedelsregleringen efterlevdes
- och följa de instruktioner som livsmedelsstyrelsen i länet gav dem.

Livsmedelsnämnden skulle bestå av ordförande och minst två ledamöter. Ordförande tillsattes av livsmedelsstyrelsen och de två ledamöterna av kommunen. Ordförande och ledamöterna skulle, enligt förordningen, sökas bland dem som hade kunskap om produktion av livsmedel, handel och även om de mindre bemedlades levnadsförhållanden.

Val till livsmedelsnämnderna skulle hållas senast den 20 augusti 1917, varefter dessa omedelbart startade sin verksamhet. När livsmedelsnämnden startades tog den över samtliga arbetsuppgifter kring livsmedelsreglering från övriga myndigheter inom kommunen. Livsmedelsnämnderna lades ner den 1 januari 1921.

På central statlig nivå tillsattes 1916 Folkhushållningskommission för att ge förslag till reglering av konsumtion av livsmedel under det pågående världskriget. Den 1 juli 1917 fördes Livsmedelskommissionens uppgifter över på Folkhushållningskommissionen, som byggde upp en omfattande lokal organisation. På länsnivå bildades, samtidigt med de kommunala livsmedelsnämnderna, livsmedelsstyrelser. Livsmedelsstyrelserna tillsattes av folkhushållningskommissionen och fick bland annat till uppgift att övervaka livsmedelsnämndernas arbete. Folkhushållningskommissionen utsåg även, efter samråd med livsmedelsstyrelserna, ett så kallat kronoombud som skulle övervaka kronans rätt och övervaka att gällande författningar efterlevdes i kommunerna.

Förutom SFS 1917:483 finns även följande lagar och förordningar för livsmedelsnämnder: SFS 1918:573 och SFS 1920:738.

Statens folkhushållningskommissions arkiv förvaras hos Riksarkivet och Livsmedelsstyrelsernas arkiv förvaras i den mån de är levererade hos respektive landsarkiv.

2003-03-11

Nils Mossberg

Följande livsmedelsnämndsarkiv finns hos Eskilstuna Stadsarkiv:

Barva kommun.	Livsmedelsnämnden
Eskilstuna stad.	Livsmedelsnämnden
Näshulta kommun.	Livsmedelsnämnden
Stenkvista kommun.	Livsmedelsnämnden
Öja kommun.	Livsmedelsnämnden

Luftskyddsnämnd 1937-1944

Enligt luftskyddslagen (SFS 1937:504) som trädde i kraft den 1 juli 1937 skulle landet delas in i luftskyddsområden. Dessa leddes av en Luftskyddschef, som i regel var ortens polischef om inte länsstyrelsen bestämt annorlunda. För att följa luftskyddets planläggning och tillvarata kommunens intresse hade varje kommun rätt att tillsätta en särskild luftskyddsnämnd som antingen kunde sammanträda med länsstyrelsen eller luftskyddschefen. Nämnden skulle bestå av tre till fem personer.

Under år 1944 ersattes luftskyddslagen av en civilförsvarslag (SFS 1944:536) vilket också innebar att de kommunala luftskyddsnämnderna ersattes av civilförsvarsnämnder.

2003-03-11

Nils Mossberg

Följande luftskyddsnämndsarkiv finns hos Eskilstuna Stadsarkiv:

Eskilstuna stad. Luftskyddsnämnden

Läroverk -1966

Läroverkens tidiga föregångare var de dom- och katedralskolor som katolska kyrkan inrättade för sin interna prästutbildning under 1200-talet. I och med reformationen i början på 1500-talet drogs kyrkans skolor in i den statliga sfären. Fortfarande var dock deras främsta mål att utbilda präster.

Genom 1820 års skolordning infördes fristående apologistkolor (av apologist = räknemästare) inom läroverkets ram. Inom läroverket fanns då tre skilda skolformer: trivialskola, apologistkola och gymnasium. Trivialskolan var förberedande inför gymnasiet. Gymnasiet i sin tur förberedande inför universitetsstudier och inriktad på klassisk bildning med latin och teologi. Apologistkolan var den praktiska, ”nyttiga”, skolformen. Blivande näringsidkare och lägre tjänstemän var den främsta målgruppen.

Enligt 1849 års Kungliga cirkulär slogs apologistkolan, trivialskolan och gymnasiet ihop till en gemensam skolform. Gymnasiet delades upp i två lika långa studievägar, en klassisk linje och den så kallade reallinjen utan klassiska språk.

I 1878 års skolstadga (SFS 1878:53) infördes beteckningen Högre allmänna läroverk för de skolor som hade fullständig läroverksutbildning. Enligt stadgan kunde eleverna efter tre års gemensamma latinfrä klasser välja mellan två likvärdiga linjer, latin- eller reallinjen. Efter ytterligare två klasser kunde latineleverna välja mellan en helklassisk, med både latin och grekiska, eller en halvklassisk, utan grekiska, variant.

Kopplingen mellan läroverken och universiteten har hela tiden varit stark. Ett viktigt år i denna relation är år 1862, då läroverken fick rätt att utfärda studentexamen. Något som tidigare hade avlagts vid universiteten. Längre var det enbart den latinstuderande läroverkseleven som välkomnades till universiteten. År 1891 slopades emellertid latinkravet och det blev möjligt även för realelever att söka inträde till universiteten.

Nästa märkesår i läroverkens historia är år 1905 då en ny stadga infördes (SFS 1905:6). Läroverket delades då in i en nedre del, en 6-årig realskola, och en högre del, ett 4-årigt gymnasium. Gymnasiet delades i en latinfri linje, realgymnasiet, och en linje med latin, latingymnasiet. I realskolan undervisades eleverna i kristendom, svenska, tyska, engelska, historia, geografi, matematik och naturlära samt drillades i välskrivning, teckning, musik och

gymnastik. I de skolor som tog emot kvinnliga elever skulle det även ges undervisning i handarbete. På gymnasiet lästes kristendom, svenska, tyska, engelska, franska, historia, geografi, filosofisk propedeutik, matematik, biologi och fysik. De elever som valde realgymnasiet läste även biologi, vilket latingymnasisterna slapp. Istället fick de sistnämnda läsa latin och grekiska. Samtliga gymnasieelever fick öva sig i teckning, musik, gymnastik och vapenövning.

På den 6-åriga realskolan fick den som var mellan nio och tolv år och hade kunskaper motsvarande folkskolans tredje årskurs börja. Det var dock inget krav att eleven skulle ha genomgått tre år i folkskolan. Läroverken var helt fristående från folkskolan.

Efter det sjätte året i realskolan kunde eleven avlägga realskolexamen. För att få ut examen krävdes att eleven blev godkänd i tre skriftliga prov (tyska, engelska och matematik) samt ett muntligt förhör då frågor på fyra av ämnena i läroplanen ställdes. Studentexamen avlades under gymnasiets fjärde år (fjärde ring). Elever vid realgymnasiet fick skriftliga prov i svenska, tyska, engelska, matematik och fysik. För elever i latingymnasiet gavs skriftliga prov i svenska, latin, tyska och matematik. Muntliga prov gavs i kristendom och svenska samt minst åtta andra ämnen oavsett vilken variant eleven gått.

År 1909 (SFS 1909:154) försågs folkskolan med en påbyggnad, den kommunala mellanskolan. Elever kunde efter att ha gått sex år i folkskolan börja på den kommunala mellanskolan och efter fyra år avlägga kommunal mellanskolexamen, vilken likställdes med realskolexamen.

I och med 1928 års läroverksstadga (SFS 1928:412) lades folkskolan definitivt som grund för realskolan. För att få börja på realskolan krävdes att eleven hade gått igenom folkskolans fyra första årskurser.

De statliga läroverken upphörde då de kommunaliserades den 30 juni 1966. För eleverna var nog avskaffande av den gamla formen av studentexamen den 30 juni 1969 en betydligt märkbarare förändring. Realskolorna avvecklades runt år 1970 och ersattes med den 9-åriga examensfria grundskolan. Gymnasiet ersattes år 1971 av den så kallade Gymnasieskolan.

Lästips: Florin Christina och Johansson Ulla, ”Där de härliga lagrarna gro ...”. Kultur, klass och kön i det svenska läroverket 1850-1914 (Stockholm, 1993)

2003-03-11

Nils Mossberg

Följande högre skolor finns hos Eskilstuna Stadsarkiv (se även "Skolstyrelsen"):

Eskilstuna stad. Kommunala flickskolan

Eskilstuna stad. Rinmansskolan

Eskilstuna stad. S:t Eskilskolan

Eskilstuna stad. Stålforskskolan

Lönenämnd

Frivillig kommunal nämnd. Under 1910-talet började de större städerna inrätta lönenämnder för att sköta löne- och avtalsfrågor för anställda. Inrättandet av lönenämnder spred sig så småningom till flertalet kommuner. År 1948 utfärdade stadsförbundet en normalinstruktion

för lönenämnder. År 1949 följde landskommunernas förbund efter med en normalinstruktion för landskommunala lönenämnder. I instruktionerna sägs bland annat att lönenämnden på kommunens vägnar ska ”handlägga och besluta i ärenden angående på kollektivavtal anställda och med dem likställda arbetstagares avlönings- och andra anställningsförhållanden”. Dessa instruktioner antogs av de flesta kommuner som inrättat lönenämnder. Lönenämnderna efterträddes i regel av personalnämnder.

2003-03-11

Nils Mossberg

Följande lönenämndsarkiv finns hos Eskilstuna Stadsarkiv:

Eskilstuna stad.	Lönenämnden
Eskilstuna stad.	Äldre lönenämnden
Husby-Rekarne storkommun.	Lönenämnden
Hällby storkommun.	Lönenämnden
Kafjärdens storkommun.	Lönenämnden
Torshälla stad.	Lönenämnden
Västra Rekarne storkommun.	Lönenämnden
Ärla storkommun.	Lönenämnden

Magistrat -1964

Statlig myndighet som dels fungerade som stadens styrelse, dels som stadens domstol. Som förvaltande myndighet började stadens råd kallas magistrat under 1600-talet, då städernas förvaltning reglerades och den statliga styrningen ökade. Magistraten skulle fungera som statsmaktens kontrollredskap, samtidigt som den skulle ta till vara stadens intressen.

Magistraten bestod av borgmästare och rådmän. Dess verksamhetsområde har under stundom varit mycket vitt. Magistraten skulle förvalta stadens jord och medel och övervaka skjuts- och gästgiveriväsendet, båtmanshället, kronouppbörden, väg- och gatuhållning, brandväsendet, polis, hälsovård, fattigvård, förrätta riksdagsmannaval med mera. Dessutom hade magistraten genom rådhusrätten (eller rådstuvurätt) en omfattande rättskipande verksamhet. I städer som hade kämnärsrätt utgjorde rådhusrätten andra instansen i mål och ärenden. I städer som saknade kämnärsrätt var rådhusrätten första instans. Lagfarts- och inteckningsväsendet låg hos rådhusrätten oavsett om det fanns kämnärsrätt i staden.

Enligt 1862 års lag om kommunalstyrelse i stad (SFS 1862:14) utgjorde magistraten stadens styrelse och skulle verkställa allmänna rådstugans eller stadsfullmäktiges beslut. Från år 1863 hade magistraten ingen beslutanderätt i kommunala angelägenheter, däremot hade den rätt att väcka förslag hos stadsfullmäktige. Magistraten skulle också se till att allmänna rådstugans eller stadsfullmäktiges beslut var förenligt med gällande lagstiftning. Dessutom skulle magistraten vara representerat i hälsovårdsnämnd och byggnadsnämnd samt anställa de tjänstemän som behövdes för stadens förvaltning.

I 1930 års kommunallag (SFS 1930:252) har magistratens inflytande mildrats något. Magistraten skall inte längre verkställa stadsfullmäktiges beslut, utan vaka över att de verkställs av drätselkammaren och att besluten var lagenliga. I och med att 1953 års

kommunallag (SFS 1953:753) trädde i kraft år 1955 upphörde magistratens kontroll över stadsfullmäktige.

Magistraterna upphörde helt den 31 december 1964.

Arkiven efter magistraterna förvaras hos landsarkiven. I regel återfinns även rådhusrätternas arkiv hos landsarkiven.

Lästips: Herlitz Nils, Svensk stadsförvaltning på 1830-talet, Stockholm, 1924

2004-07-21

Nils Mossberg

Municipalnämnd 1900-1970

Municipalnämnd var verkställande organ i ett municipalsamhälle. Motsvarade kommunalnämnden i landskommuner.

2003-03-11

Nils Mossberg

Följande municipalnämndsarkiv finns hos Eskilstuna Stadsarkiv:

Nyfors municipalsamhälle. Municipalnämnden

Municipalstämma 1900-1970

Municipalstämma var det beslutande organet i ett municipalsamhälle. Municipalstämma motsvaras kommunalstämman i landskommuner.

2003-03-11

Nils Mossberg

Följande municipalstämmoarkiv finns hos Eskilstuna Stadsarkiv:

Nyfors municipalsamhälle. Municipalstämman

Musiknämnd

Frivillig kommunal nämnd som inrättades i många kommuner med börja under 1940-talet. Musiknämnden kunde fylla en rad olika funktioner: Till exempel kunde den driva den kommunala musikskolan eller vara kommunens rådgivande instans i musikaliska frågor.

Lästips: Ohlsson Bror-Erik och Ödqvist Rita, 50 år: Musikskolan Eskilstuna 1940-1990 (Eskilstuna, 1990)

2003-03-11

Nils Mossberg

Följande musiknämndsarkiv finns hos Eskilstuna Stadsarkiv:

Husby-Rekarne storkommun. Musiknämnden

Mödrahjälsnämnd och mödrahjälsdelegation

Mödrahjälsnämnder var en statlig myndighet som mellan åren 1938 och 1962 fanns i varje landstingsområde (instruktion SFS 1937:847). Ansökan om mödrahjälp lämnades in till kommunens barnavårdsnämnd, som också yttrade sig över och verkställde mödrahjälsnämndens beslut. Vissa kommuner (t ex Råby-Rekarne) har kommunala mödrahjälsnämnder, medan andra (t ex Husby-Rekarne) har mödrahjälsdelegationer. Troligtvis kommer detta sig av att man (felaktigt) uppfattat barnavårdsnämndens kansligöromål åt den statliga mödravårdsnämnden som en kommunal mödravårdsnämnd.

2003-03-11

Nils Mossberg

Följande mödrahjälsarkiv finns hos Eskilstuna Stadsarkiv:

Husby-Rekarne storkommun. Mödrahjälsdelegationen

Hällby storkommun. Mödrahjälsnämnden

Råby-Rekarne kommun. Mödrahjälsnämnden

Tumbo kommun. Mödrahjälsnämnden

Ärla storkommun. Mödrahjälsnämnden

Nykterhetsnämnd 1916-1981

Enligt lagen om behandling av alkoholister (SFS 1913:102) kunde den som var hemfallen åt dryckenskap dömas till alkoholistanstalt. Ansökan om intagande på dylik anstalt skulle avgöras av den enligt samma lag införda nykterhetsnämnden. Om inte särskild nykterhetsnämnd infördes i kommunen skulle frågorna avgöras av fattigvårdsstyrelsen. Lagen om behandling av alkoholister trädde i kraft den 1 augusti 1916 (SFS 1916:304).

Med tiden fick nykterhetsnämnden fler uppgifter vid sidan om ingripandet mot alkoholister. Enligt SFS 1918:464 fick nykterhetsnämnden förbjuda försäljning av alkoholaktiga preparat om det visade sig att dessa missbrukades. I förordningen om försäljning av pilsnerdricka (SFS 1919:406) lades en stor del av uppsikten av denna försäljning på kommunerna. Samma sak gällde förordningarna om försäljning av rusdrycker (SFS 1917:340 och 1937:436).

Den 1 juli 1931 ersattes 1913 års lag om behandling av alkoholister av en ny alkoholistlag (SFS 1931:233 som i sin tur ersattes av lagen om nykterhetsvård SFS 1954:579). Enligt denna skall nykterhetsnämnd finnas i varje kommun. En speciell nämnd behövde emellertid inte inrättas, utan fattigvårdsstyrelsen kunde vara nykterhetsnämnd. Nykterhetsnämndens ledamöter utsågs av kommunen och skulle i landskommun bestå av minst tre ledamöter och

i stadskommun minst fem ledamöter. Minst en av ledamöterna skulle vara kvinna och om läkare fanns inom kommunen så var det lämpligt att denne blev ledamot.

Om nykterhetsnämnden fått kännedom om att någon var ”hemfallen” åt alkoholmissbruk skulle den skyndsamt undersöka vederbörandes levnadsförhållanden. Nämnden kunde om den ville kalla personen till sig, alternativt beordra personen i fråga att inställa sig hos en läkare, för att undersöka personens alkoholvanor. Om inget annat hjälpte kunde nämnden ställa personen under övervakning. Om inte heller detta hjälpt kunde nykterhetsnämnden ansöka hos länsstyrelsen om att få personen placerad på alkoholistanstalt.

För att ha uppsikt och tillsyn över de kommunala nykterhetsnämnderna infördes år 1939 länsnykterhetsnämnder. Central myndighet i nykterhetsfrågor var Socialstyrelsen.

Från den 1 juli 1970 kunde socialnämnd, barnvårdsnämnd och nykterhetsnämnd slås samman till en gemensam social centralnämnd (SFS 1976:296). Dessa ersattes den 1 januari 1982 av socialnämnder (1980:620).

Litteraturtips: Nycander Svante, Svenskarna och spriten (Stockholm, 1996).

2003-03-11

Nils Mossberg

Följande nykterhetsnämndsarkiv finns hos Eskilstuna Stadsarkiv:

Barva kommun.	Nykterhetsnämnden
Eskilstuna stad.	Nykterhetsnämnden
Hammarby kommun.	Nykterhetsnämnden
Husby-Rekarne kommun.	Nykterhetsnämnden
Husby-Rekarne storkommun.	Nykterhetsnämnden
Hällby storkommun.	Nykterhetsnämnden
Kafjärdens storkommun.	Nykterhetsnämnden
Kjula kommun.	Nykterhetsnämnden
Lista kommun.	Nykterhetsnämnden
Råby-Rekarne kommun.	Nykterhetsnämnden
Stenkvista kommun.	Nykterhetsnämnden
Sundby kommun.	Nykterhetsnämnden
Torshälla stad.	Nykterhetsnämnden
Torshälla landskommun.	Nykterhetsnämnden
Tumbo kommun.	Nykterhetsnämnden
Västermo kommun.	Nykterhetsnämnden
Västra Rekarne storkommun.	Nykterhetsnämnden
Ärla kommun.	Nykterhetsnämnden

Ärle storkommun. Nykterhetsnämnden
Öja kommun. Nykterhetsnämnden

Pensionsnämnd 1914-1962

Pensionsnämnden tillkom den 1 september 1914 då lagen om pensionsförsäkring (SFS 1913:120) delvis trädde i kraft. Varje socken på landet och varje stad och köping utgör enligt den ett pensionsdistrikt. I pensionsdistriktet skulle det finnas en pensionsnämnd. Nämnden skulle bestå av ett jämt antal ledamöter, dock högst sex, jämte ordförande. Ordföranden utsågs av länsstyrelsen och övriga ledamöter av kommunalstämman eller –fullmäktige.

Till pensionsnämndens uppgifter hörde dels att övervaka lagen om pensionsförsäkring, dels att pröva pensionsansökningar. Med tiden fick även pensionsnämnden handlägga ärenden enligt lagen om särskilda barnbidrag till änkors och invaliders barn och lagen om barnpensioner.

På central nivå fanns Pensionsstyrelsen som bland annat hade rätt att utse ombud som skulle delta i pensionsnämndernas arbete. I och med att dessa ombud hade rätt att anföra besvär över pensionsnämndens beslut kom den reella beslutsrätten i pensionsfrågor att ligga hos Pensionsstyrelsen. Pensionsstyrelsens ombuds arkiv är helt utgallrade, däremot återfinns Pensionsstyrelsens arkiv hos Riksarkivet.

Då Försäkringskassan från år 1963 började betala ut pensioner upphörde pensionsnämnderna.

2003-03-11
Nils Mossberg

Följande pensionsnämndsarkiv finns hos Eskilstuna Stadsarkiv:

Barva kommun.	Pensionsnämnden
Eskilstuna stad.	Pensionsnämnden
Gillberga kommun.	Pensionsnämnden
Hammarby kommun.	Pensionsnämnden
Husby-Rekarne kommun.	Pensionsnämnden
Husby-Rekarne storkommun.	Pensionsnämnden
Hällby storkommun.	Pensionsnämnden
Jäders kommun.	Pensionsnämnden
Kafjärdens storkommun.	Pensionsnämnden
Kjula kommun.	Pensionsnämnden
Lista kommun.	Pensionsnämnden
Näshulta kommun.	Pensionsnämnden
Råby-Rekarne kommun.	Pensionsnämnden

Stenkvista kommun.	Pensionsnämnden
Sundby kommun.	Pensionsnämnden
Torshälla landskommun.	Pensionsnämnden
Torshälla stad.	Pensionsnämnden
Tumbo kommun.	Pensionsnämnden
Vallby kommun.	Pensionsnämnden
Västermo kommun.	Pensionsnämnden
Västra Rekarne storkommun.	Pensionsnämnden
Ärla kommun.	Pensionsnämnden
Öja kommun.	Pensionsnämnden

Polisnämnd 1926-1964

Genom lag om polisväsendet (SFS 1925:170) indelades landet i polisdistrikt. Varje stad och köping utgjorde ett polisdistrikt. På landsbygden skulle landsfiskaldistrikt eller delar av landsfiskaldistrikt utgöra ett polisdistrikt. I kommun som bildade ett eget polisdistrikt kunde från den 1 januari 1926 en särskild polisnämnd inrättas. Nämnden hade rätt att upprätta budget för polisen, förvalta dess medel och fastigheter och yttra sig om frågor av allmän betydelse för polisväsendet. Polisnämnden fick emellertid inte befatta sig med själva polisarbetet, det var polischefens, som tillsattes av länsstyrelsen, område.

Från år 1965 förstatligas polisväsendet helt. De kommunala polisarkiven (landsfiskal-länsmans-, poliskammararkiv med flera) övertogs av staten och återfinns idag hos landsarkiven. Polisnämndsarkiven finns emellertid kvar i kommunarkiven.

2003-03-11

Nils Mossberg

Följande polisnämndsarkiv finns hos Eskilstuna Stadsarkiv:

Eskilstuna stad. Polisnämnden

Råby-Rekarne kommun. Polisnämnden

Prisinsamlingsnämnd 1941

Efter anmodan från socialstyrelsen tillsatte vissa kommuner prisinsamlingsnämnder. Nämndens uppgift var att samla in uppgifter om levnadskostnader inom kommunen.

2003-03-11

Nils Mossberg

Följande prisinsamlingsnämndsarkiv finns hos Eskilstuna Stadsarkiv:

Gillberga kommun. Prisinsamlingsnämnden

Sjukhem

Inrättning inom äldreomsorgen, fristående från sjukhusen och placerade ute i kommunerna. Sjukhemmen var främst avsedda för långtidssjuka.

2003-03-11

Nils Mossberg

Följande sjukhemsarkiv finns hos Eskilstuna Stadsarkiv:

Eskilstuna stad. Sjukhem (i Balsta)

Skolförbund

Skolförbund bildades ibland av mindre kommuner för att t ex bygga och driva skolor.

2003-03-11

Nils Mossberg

Följande skolförbundsarkiv finns hos Eskilstuna Stadsarkiv:

Hammarby kommun. Vallby-Hammarby skolförbund

Husby-Rekarne storkommun. Husby-Rekarne–Västra Rekarne skolförbund

Vallby kommun. Vallby-Hammarby skolförbund

Västra Rekarne Storkommun. Husby-Rekarne–Västra Rekarne skolförbund

Skolråd 1863-1951

Skolråden var den kyrkliga kommunens beslutande organ för folkskolan från 1863. På landet hade man ofta ett kombinerat kyrko- och skolråd. Skolråden upphörde senast 1951, då de ersattes av folkskolestyrelser i och med att den borgerliga kommunen tog över ansvaret för skolan. Borgerliga folkskolestyrelser infördes i städer från 1910 och på landsbygden 1932-51.

Arkiven rörande folkskolan är i regel delade mellan kyrkan och kommunen fram till dess borgerlig folkskolestyrelse införs. Skolrådets protokoll, räkenskaper, tillsättning av lärare, liggare över skolpliktiga finns i kyrkoarkiven som förvaras hos landsarkiven, medan betygs- och examenskataloger ingår i kommunernas arkiv. Det förekommer dock att det även i de kommunala arkiven finns "skolrådsarkiv".

2003-03-11 Nils Mossberg

Följande skolrådsarkiv finns hos Eskilstuna Stadsarkiv:

Fors kommun. Skolrådet

Klosters kommun. Skolrådet

Skolstyrelse 1958-1990

Från år 1958 ersattes folkskolestyrelserna av skolstyrelser. Samma år tog även kommunerna över läroverken och realskolorna från staten.

Enligt skolstyrelselagen (SFS 1956:614) skulle det finnas en skolstyrelse i varje borgerlig kommun. Skolstyrelsen utgjorde styrelse för all obligatorisk skola inom kommunen vare sig skolan drevs av kommunen eller staten. Till arbetsuppgifterna hörde bland annat att uppmärksamt följa skolväsendets tillstånd inom kommunen, svara för samordningen av skolväsendet inom kommunen, främja pedagogisk försöksverksamhet och samarbete mellan hem och skola. Till att biträda skolstyrelsen fanns en skolchef, i större kommuner kallad skoldirektör. Skolstyrelsen tillsattes av kommunens fullmäktige.

I den allmänna skolstadgan (SFS 1958:387, ersatt av 1971:235) finns fler föreskrifter om ledningen och förvaltningen av skolväsendet. Skolstyrelselagen ersattes 1962 av en skollag (SFS 1962:319), som i sin tur ersattes av den nu gällande skollagen 1985 (1985:1100).

I varje län skulle finnas en länskolnämnd (SFS 1958:387). Dessa var statliga tillsynsorgan och övertog uppgifter från folkskoleinspektörerna samt de uppgifter rörande undervisningsväsendet som legat hos domkapitlet och länsstyrelsen. Länskolnämnderna lydde under Skolöverstyrelsen (SÖ). Arkivet efter Skolöverstyrelsen förvaras hos Riksarkivet, medan arkiven efter länskolnämnderna i regel förvaras hos respektive landsarkiv.

Kravet på en obligatorisk skolstyrelse upphörde den 1 januari 1991. Kommunerna får efter nämnda datum själva bestämma hur nämndorganisationen skall se ut.

2003-03-11

Nils Mossberg

Följande skolstyrelsearkiv finns hos Eskilstuna Stadsarkiv:

Eskilstuna kommun.	Skolstyrelsen
Eskilstuna kommun.	Skolstyrelsen. Gymnastikexpeditionen
Eskilstuna kommun.	Skolstyrelsen. Specialklassernas rektorsområde
Eskilstuna stad.	Skolstyrelsen
Husby-Rekarna storkommun.	Skolstyrelsen
Hällby storkommun.	Skolstyrelsen
Kafjärdens storkommun.	Skolstyrelsen
Torshälla stad.	Skolstyrelsen
Västra Rekarne storkommun.	Skolstyrelsen
Ärla storkommun.	Skolstyrelsen

Skyddskommitté

Skyddskommitté ska finnas på arbetsplatser med mer än 50 anställda enligt arbetarskyddslagstiftningen. Den skall bestå av företrädare för både arbetsgivaren och arbetstagarna. Kommitténs huvuduppgifter är att fastställa mål för arbetsmiljöarbetet. Regler för skyddskommittéer finns i Arbetsmiljölagen (SFS 1977:1160).

2003-03-11

Nils Mossberg

Följande skyddskommittéarkiv finns hos Eskilstuna Stadsarkiv:

Eskilstuna kommun. Centrala Byggnadskommittén. Husbyggnadskontorets skyddskommitté

Eskilstuna kommun. Tekniska verkens skyddskommitté

Eskilstuna stad. Byggnadskontorets skyddskommitté

Eskilstuna stad. Energiverkens skyddskommitté

Slakthusstyrelse

I städer fick kommunal hälsovårdsnämnd från 1875 tillsyn över slakt, och stadsveterinär ordnade köttbesiktning för att t ex kontrollera trikiner i fläskkött. Genom olika restriktioner (se exempelvis SFS 1897:109, 1913:239 och 240) blev det lämpligt att inrätta särskilt slakthus och för dess styrelse en slakthusstyrelse.

2003-03-11

Nils Mossberg

Följande slakthusstyrelsearkiv finns hos Eskilstuna Stadsarkiv:

Eskilstuna stad. Slakthusstyrelsen

Socialnämnd 1957-

1957-1969

Den 1 januari 1957 ersattes fattigvårdsstyrelserna av socialnämnder. Dessa nämnder utsågs av kommunalfullmäktige och skulle ha minst fem ledamöter. Socialnämnden hade rätt att bestämma i vilka fall, i vilken omfattning och i vilka former socialhjälp beviljades.

Rätt till socialhjälp hade enligt lagen om socialhjälp (SFS 1956:2) personer under 16 år och den ”som på grund av ålderdom, sjukdom, lyte eller eljest bristande kropps- eller själskrafter” inte kunde försörja sig genom arbete. Den som ville ha socialhjälp fick ansöka om detta hos socialnämnden. Nämnden var emellertid även skyldig att se till att även de som inte ansökte om hjälp, men var i behov av det fick det. Socialnämnder drev även ålderdomshem.

1970-2003

Från den 1 juli 1970 samordnades kommunernas sociala verksamhet i en Social

centralnämnd (SFS 1970:296). Barnavårds- och nykterhets- och socialnämnd upphörde och slogs samman till en stor nämnd som ofta kort och gott kom att kallas socialnämnd.

Länsstyrelserna hade genom sina socialvårdskonsulenter tillsyn över socialhjälpverksamheten i respektive län. På central nivå i landet verkade Socialstyrelsen.

Från den 1 oktober 2003 slogs arbetsmarknadsnämnden och socialnämnden samman till arbetsmarknads- och integrationsnämnden som i december samma år bytte namn till arbetsmarknads- och familjenämnden.

Följande socialnämndsarkiv finns hos Eskilstuna Stadsarkiv:

Eskilstuna stad.	Socialnämnden
Husby-Rekarne storkommun.	Socialnämnden
Hällby storkommun.	Socialnämnden
Kafjärden storkommun.	Socialnämnden
Torshälla stad.	Socialnämnden
Västra Rekarne storkommun.	Socialnämnden
Ärla storkommun.	Socialnämnden

Sockenstämma -1862

Sockenstämman var direkt föregångare till kommunalstämman och verkade fram till och med år 1862 som socknarnas högsta beslutande organ. I och med uppdelningen av socknarna i en kyrklig och en borgerlig kommun år 1863 upphörde sockenstämman. Arkiven efter sockenstämmorna förvaras i regel i kyrkoarkiven som återfinns hos landsarkiven. Enstaka protokoll och dylikt kan emellertid finnas i kommunarkiven.

2003-03-11

Nils Mossberg

Följande sockenstämmoarkiv finns hos Eskilstuna Stadsarkiv:

Gillberga kommun. Sockenstämman

Stadens äldste -1862

Stadens eller Borgerskapets äldste var borgerskapets representanter i städernas styrelser. Genom 1619 års stadga om städernas administration fick äldsterådet en fast plats i stadsförvaltningen. De utgjorde ett rådgivande organ till magistraten.

Lästips: Herlitz Nils, Svensk stadsförvaltning på 1830-talet, Stockholm, 1924. S. 375-382

2003-03-11

Nils Mossberg

Följande stadens äldste arkiv finns hos Eskilstuna Stadsarkiv:

Eskilstuna stad. Stadens (Borgerskapets) äldste

Torshälla stad. Stadens äldste

Stadsfullmäktige 1863-1970

Stadsfullmäktige var normalt städernas högsta beslutande organ mellan 1863 och 1970. I denna egenskap har stadsfullmäktige en brokig samling föregångare. Magistraten utgjorde från 1600-talet i regel stadens styrelse, men det fanns dock ett fåtal städer som saknade magistrat. Vid sidan om Magistraten fanns ofta allmänna rådstugan och olika äldsteinstitutioner, såsom Stadens äldste, Borgerskapets äldste eller Fristadens äldste. I många städer hölls dessutom sockenstämmor som var självständiga från stadens övriga styre. Arkiven efter stadsfullmäktiges föregångare förvaras i regel hos landsarkiven.

Enligt 1862 års lag om kommunalstyrelse i stad (SFS 1862:14) var stadskommunens högsta beslutande organ allmänna rådstugan (kommunalstämmans motsvarighet) eller stadsfullmäktige. Städer som hade fler än 3 000 invånare var skyldiga att utse stadsfullmäktige, i mindre städer var detta frivilligt. Om det fanns stadsfullmäktige i en stad var allmänna rådstugans uppgift endast att utse ledamöter till denna. Till allmänna rådstugan hade alla röstberättigade i kommunen tillträde. Röstberättigad var före år 1918 den som antingen var mantalsskriven i staden eller ägde en fastighet i staden och som betalade skatt. Efter att allmän kommunal rösträtt införts år 1918 började stadsfullmäktige väljas i allmänna val vart fjärde år.

Antalet ledamöter i stadsfullmäktige var beroende av stadens folkmängd:

2 000 invånare eller mindre 20 ledamöter
2 000 – 5 000 invånare 21 – 25 ledamöter
5 000 – 10 000 invånare 26 – 30 ledamöter
10 000 – 20 000 invånare 31 – 40 ledamöter
20 000 – 40 000 invånare 41 – 50 ledamöter
40 000 invånare eller fler 51 – 60 ledamöter

För att få vara ledamot av stadsfullmäktige krävdes att man uppnått 25 års ålder, var skuldfri och inte var dömd för något brott. Den som blev invald i stadsfullmäktige satt kvar i fyra år. Stadsfullmäktiges ordförande utsågs av fullmäktige själv.

Stadsfullmäktige skulle mötas minst två gånger per år: i juni för genomgång av föregående års räkenskaper och förvaltning samt för val av ledamöter till landstinget, i december för att besluta om kommande års utgifter och inkomster samt för att tillsätta olika befattningar inom kommunen. Övriga sammanträden skedde så snart länsstyrelsen, magistraten eller stadsfullmäktiges ordförande ansåg det nödvändigt. Stadsfullmäktiges förhandlingar var offentliga.

1930 års lag om kommunalstyrelse i stad (SFS 1930:252) innebar inga större förändringar bortsett från att stadsfullmäktige blev obligatorisk också i städer med fler än 1 500 invånare. I och med att 1953 års gemensamma kommunallag (1953:753) trädde i kraft år 1955 blev stadsfullmäktige obligatoriskt i samtliga städer. Med 1971 års stora kommunreform försvann uppdelningen mellan stadskommuner och landskommuner, vilket innebar att samtliga stadsfullmäktige upphörde och ersattes av kommunalfullmäktige.

Stadsfullmäktiges förhållande till resten av kommunen

Stadsfullmäktige var stadskommunens högsta beslutande organ. Verkställigheten och förvaltningen av fullmäktiges beslut låg antingen på drätselkammaren eller särskilda styrelser eller personer som stadsfullmäktige utsett.

Enligt 1930 års lag om kommunalstyrelse i stad skulle alla ärenden som skulle avgöras av stadsfullmäktige vara behandlade av drätselkammaren eller annan kommunal nämnd eller styrelse. Stadsfullmäktige var alltså enbart ett beslutande organ. Beredning och verkställighet överläts på andra delar av kommunen, företrädesvis drätselkammaren.

Förhållandet mellan stadsfullmäktige och magistraten

Enligt både 1862 och 1930 års lagar låg stadskommunernas beslutanderätt hos stadsfullmäktige eller allmänna rådstugan, men all förvaltning och verkställighet skulle ske under överinseende av magistraten. Magistraten skulle se till att fullmäktiges eller rådstugans beslut överrensstämmande med gällande lag och rätt och att stadens fasta egendomar och inkomster användes på rätt sätt. Magistraten var också den myndighet som anställde den personal som behövdes för stadens förvaltning. Stadsfullmäktige var dessutom skyldigt att antingen lämna ett yttrande eller fatta ett beslut över de frågor som magistraten valde att överlämna till stadsfullmäktige. Vid stadsfullmäktiges sammanträden och överläggningar hade magistraten rätt att delta. Emellertid fick inte magistraten delta i själva besluten.

I och med att 1953 års kommunallag trädde i kraft år 1955 försvann magistratens inflytande över de kommunala besluten helt.

Till stadsfullmäktige angränsande arkiv

Då fullmäktiges föregångare varit många finns en hel del olika arkiv som kan ha vara av intresse. Viktigast är magistrats- och rådhusrättsarkiven som förvaras hos respektive landsarkiv. Även äldste och sockenstämмоarkiven förvaras i regel hos landsarkiven.

Stadsfullmäktige var enbart ett beslutande organ. Beredning och verkställighet av ärendena skedde hos andra instanser. Detta innebär att bakgrundsmaterialet och det material som bildas när beslutet verkställs hamnar i andra arkiv än stadsfullmäktiges arkiv. Vanligtvis var drätselkammaren både det beslutande och verkställande organ, men det förekom även att andra nämnder och styrelser hade den funktionen.

Lästips: Lindberg Ernst-Folke, ”Stadsfullmäktigevalen blir politiska” i Hundra år under kommunalförfattningarna 1862-1962. En minnesskrift, red. Palme Sven Ulric, Stockholm 1962.

Palme Sven Ulric, ”De första stadsfullmäktigevalen”, ”Stadsfullmäktige sammanträder” och ”De första kvinnliga stadsfullmäktige” i Hundra år under kommunalförfattningarna 1862-1962. En minnesskrift, red. Palme Sven Ulric, Stockholm 1962.

Nilsson Knut, Minnesskrift med anledning av stadsfullmäktiges i Eskilstuna Sjuttiofemårsjubileum 1863-1937, Eskilstuna 1937. //2004-07-21 Nils Mossberg

Följande stadsfullmäktigearchiv finns hos Eskilstuna Stadsarkiv:

Eskilstuna stad Stadsfullmäktige

Torshälla stad Stadsfullmäktige

Stadshäkte -1966

Enligt ett kungligt brev den 27 november 1734 skulle det i varje stad finnas åtminstone två arrestrum. I de flesta städer fanns dock stadshäkten under magistraten redan tidigare. Stadsfängelserna försvann under 1960-talet då magistraterna och rådhusrätterna upphörde, polisväsendet förstatligades och allmänna häkten inrättades. Flertalet stadshäktesarkiv återfinns hos landsarkiven.

2004-07-21

Nils Mossberg

Följande stadshäktesarkiv finns hos Eskilstuna Stadsarkiv:

Eskilstuna stad Stadshäktet i Eskilstuna stad

Ungdomsnämnd

Den 1 januari 1961 trädde en ny barnavårds lag i kraft (SFS 1960:97). Enligt denna skulle det i varje kommun finnas en barnavårdsnämnd. Barnavårdsnämnden fick dock kalla sig ungdomsnämnd i de fall då den arbetade med ärenden om barn som är över 15 år.

2003-03-11

Nils Mossberg

Följande ungdomsnämndsarkiv finns hos Eskilstuna Stadsarkiv:

Eskilstuna stad Ungdomsnämnden

Valnämnd 1910-

Genom 1909 års lag om val till riksdagen (SFS 1909:36) delades landet in i 56 valkretsar för val till andra kammaren. Inom varje valkrets bildade varje kommun ett eller flera valdistrikt. I varje valdistrikt på landet inrättades en valnämnd som hade till uppgift att vara valförrättare. I städer med magistrat skötte magistraten valnämndens uppgifter. Valnämnden skulle bestå av fem personer som var bosatta inom valdistriktet. Ordföranden tillsattes av länsstyrelsen och de övriga fyra ledamöterna förordnades av kommunalstämman. Valen till kommuner och landstingen förrättades av kommunalstämman. I och med 1920 års lag om val till riksdagen (SFS 1920:796) skulle även val till kommuner och landsting förrättas av valnämnden. I den kommunala vallagen (SFS 1930:253) finns liknade bestämmelser.

Från 1910 tillhandahöll valnämnden röstlängder för val till andra kammaren, och från 1921 gemensamma röstlängder till riksdags- och kommunalval. Längderna upprättades i två exemplar. Ett av exemplaren användes för val till riksdagens andra kammare och det andra för val till kommuner och landsting.

1920 och 1930 års lagar om val till riksdagen och kommunerna ersattes 1972 av en gemensam vallag som är giltig än idag (SFS 1972:620). Enligt denna skall det i varje kommun finnas en valnämnd, som bland annat utser valförrättare till valdistriktet.

2003-03-11

Nils Mossberg

Följande valnämndsarkiv finns hos Eskilstuna Stadsarkiv:

Barva kommun.	Valnämnden
Eskilstuna kommun.	Valnämnden
Eskilstuna stad.	Valnämnden
Gillberga kommun.	Valnämnden
Husby-Rekarne storkommun.	Valnämnden
Kafjärdens storkommun.	Valnämnden
Lista kommun.	Valnämnden
Näshulta kommun.	Valnämnden
Råby-Rekarne kommun.	Valnämnden
Stenkvista kommun.	Valnämnden
Torshälla landskommun.	Valnämnden
Torshälla stad.	Valnämnden
Västermo kommun.	Valnämnden
Västra Rekarne storkommun.	Valnämnden
Ärla kommun.	Valnämnden
Ärla storkommun.	Valnämnden
Öja kommun.	Valnämnden

Överförmyndare 1925-

Enligt 1845 års förordning om tillsyn över förmyndare skulle magistraten i varje stad utse ett antal gode män för att ha tillsyn över förvaltningen av omyndigas egendom. På landet kontrollerades förmyndarräkenskaper av häradsrätten.

Granskningen av förmyndarna övertogs från år 1925 av överförmyndare (SFS 1924:320) som tillsattes av kommunerna. Förmyndarnas förvaltning av de omyndigas tillgångar skulle med ledning av insända förteckningar granskas av överförmyndaren. Enligt föräldrabalken (SFS 1949:381 med ändringar) skall överförmyndaren ha tillsyn över förmyndare, gode män och förvaltare. Istället för en överförmyndare kan en kommun välja att inrätta en överförmyndarnämnd. Närmare bestämmelser om överförmyndarens göranden och låtanden kom i den så kallade överförmyndarkungörelsen (SFS 1924:443, ersatt av 1952:304) och förmyndarkungörelsen (SFS 1995:379).

2003-03-11

Nils Mossberg

Följande överförmyndararkiv finns hos Eskilstuna Stadsarkiv:

Husby-Rekarne storkommun.	Överförmyndaren
Hällby storkommun.	Överförmyndaren
Jäders kommun.	Överförmyndaren
Kafjärdens storkommun.	Överförmyndaren
Kjula kommun.	Överförmyndaren
Lista kommun.	Överförmyndaren
Näshulta kommun.	Överförmyndaren
Råby-Rekarne kommun.	Överförmyndaren
Stenkvista kommun.	Överförmyndaren
Sundby kommun.	Överförmyndaren
Torshälla landskommun.	Överförmyndaren
Torshälla stad.	Överförmyndaren
Tumbo kommun.	Överförmyndaren
Vallby kommun.	Överförmyndaren
Västermo kommun.	Överförmyndaren
Ärla kommun.	Överförmyndaren
Ärla storkommun.	Överförmyndaren
Öja kommun.	Överförmyndaren

Överförmyndarnämnd

Istället för en överförmyndare kan en kommun välja att inrätta en överförmyndarnämnd.

Se vidare Överförmyndare.

2003-03-11

Nils Mossberg